
3 1761 07146668 4

Francesch Carreras y Candi

EFEMÉRIDES HISTÓRICAS

DE CATALUNYA

BARCELONA
TIPOGRAFÍA «LA ILUSTRACIÓN», Á C. DE FIDEL GIRÓ
Passeig de Sant Joan, número 168
1893

EFEMÉRIDES HISTÓRICAS

DE CATALUNYA

EFEMÉRIDES HISTÓRICAS

DE CATALUNYA

PER

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

BARCELONA
TIPOGRAFÍA «LA ILUSTRACIÓN», Á C. DE FIDEL GIRÓ
Passeig de Sant Joan, número 168
1893

LLORENS D'ALTARRIBA

Y LO ASSALT DE VICH DEL 1475

I

Entre las familias que desde mitjans dels segles semievals figuraren en la regió Ausonense, deu contarshi á la dels donzells d'Altarriba. La casa payral estava situada prop de Vich, entre las iglesias de Sant Martí de Riudeperas y Sant Juliá de Vilatorta, en una *alta riba* damunt lo torrent de la *Noguera* ò del *Quer*, que naix en las faldas orientals del *Puigl'agulla* y separava l'antich castell de *Bellpuig* del poble de Vilatorta. En 1176 *Vermei de altaripa* firma una escriptura que's conserva en l'arxiu parroquial de Sant Juliá.

Notable apareix al estudi de la familia Altarriba un document del any 1216 hont se ressenyan y detallan los masos y terras que possehía. En ell Na Beatriu d'Altarriba y sos dos fills Berenguer y Ferrer, posan baix l'ampar y protecció dels cavallers templaris, las llurs possessions, mitjansant una quota ò tribut anyal que prometen satisférloshi en especie. Aques-

ta costum estigué bastant generalisada en la plana de Vich, no sols durant lo segle XIII, sí que també en lo precedent. Es verament d'admirar còm una ordre fundada en lo segle XII (any 1118) y en la Terra Santa per nou senzills cavallers com foren Huch de Paganes, Guifré de Sant Amor y sos set altres companys, prengués extensió tan considerable en espay de temps relativament petit, fins al extrem de que's captés la estima universal. Y axís veyem en Catalunya còm los senyors y propietaris de castells y de masías, entregan llur custodia á sos frares, posant á aquells baix sa salvaguarda y cuydado. No es d'extranyar, donchs, que aytal preponderiu y la confiansa general que's captavan dits cavallers, excités lo recel dels Soberans y portás l'abolició de la ordre en 1311.

Aquest document, y altres similars que han passat per nostras mans, nos donan á compendre que en la Plana de Vich ò en las serras de son entorn, hi tindrían d'existir monestirs ò castells propis de la referida ordre, subjectes á la comanda del Procurador de Vich. No serán del tot infundadas las tradicions que avuy día assenyalan á alguns d'aquests, del antich comtat d'Ausona, com pertanyents á la germandat del Temple.

Diu axís la escriptura de l'any 1216, en la que s'anomena per primera vegada á Bertran, lo més antich dels Senyors del castell ausonés de Bell-puig, de que's té noticia, y rica, á més, de noms propis y geográfichs de la època (1):

(1) Arxiu de la Catedral de Vich, pergamí nombre 503.

« Notum sit cunctis quod Ego beatrix de altaripa » et filii mei berengaris et ferrario per nos et per » nostros pro salute et remedio animarum nostrarum » parentum quoque nostrorum invenimus et poni- » mus in defensione et proteccione sancti ospitali » iherosolimitani et fratrum eius totam ipsam nos- » tram laborationem quem tenemus in dominium in » parrochia sancte iuliani de villa torta et ipsos man- » sos nostros Falchonis de bello loco et vital de » mata et Guillelmi de coll et berengarii guila et ber- » nardi de passadores et berengarii de albareda et » Johanis ugonis et totum nostrum staticum de rivo » de boxs cum tota nostra laboratione quod ibi ha- » bemus et totum ipsum mansum nostrum quem te- » net dulcia de rivo de boxs et mansum bernardi » de coll et mansum bernardi destorrentes et man- » sum arnaldi comiti et mansum dalmizera et man- » sum de miranbel quod tenet berengarius et man- » sum de monte tornes et mansum de belote et » mansum de medianos et mansum de kasal saba- » del et III mansos de valle et mansum de fabrega » et mansum alalba et totum meum sponsalicium » ubicumque ego habeo longe et prope et est hec » totum in parrochias sancte iuliane de villatorta et » sancte marie de falgerolis et sancti felicis de pla- » nezes et sancti saturnini de osor. Tali pacto ut » fratres hospitali defendant et manuteneant per bo- » nam fidem sicuti res suas proprias totas dictas la- » borationes et omnes dictos mansos cum omnibus » suis habitatoribus dum sint infra cruces et cum » omnibus rebus eorum et accipiant annuatim ¿se-

» pedicti? fratres ospitalis per hac assecuratione in » festo sancte marie augusti II quarteras ordi ad » mensuram directam vici in dicto albergo de alta- » ripa et nichi aliud ibi aliquo modo demandare pos- » sint sine nostra voluntate. Et est factum VII ka- » lendas febroaris anno domini MCCXVI. Sig ✝ » num beatricis de altaripa. Sig ✝ num berenga- » rius. Sig ✝ num ferrarius filiorum eius quod hec » facimus et firmavimus. Sig ✝ num bernardi de » rivopetrarum. Sig ✝ num bertrandi de bello podio. » Sig ✝ num Carbonelli de campos. Sig ✝ num » fratris Guillelmi procurator domus vici. Ramun- » dum sacerdos. »

II

Havent relatat estos pochs antecedents de la familia, nos ocuparèm una mica de Bernat Guillem d'Altarriba, pare de Llorens. Joan II lo nombrá veguer de Gerona en 1459. Tres anys més tart, ço es desde que comensaren las guerras entre dit Monarca y lo Principat, figurá entre los més ardents partidaris del Rey d'Aragó. Ja en la primera desena de juny del any 1462, haventlo detingut preventivament lo Bisbe de Vich, lo concell de *trenta dos* y de *setze* de Barcelona, decretá *stigua desepertat e que vage per tot en la preso.* Encausat Bernat Guillem per inculpárseli que *era ò debía ésser capitá dels pagesos de remença,* apareix lliure en l'any prop següent y apresonats sa muller y fills.

La ordre de presó de la familia de Bernat Guillem d'Altarriba, axí com lo manament de que siga presa la seva casa payral de Riudeperas, venen expressats en lo següent document inèdit del 27 d'agost del any 1463 (1):

« Lo Rey, etc.

» Lo Loctinent general, etc. Amat e feel de la » Magestat dél Rey nostre Senyor: per certs sguarts » concernents servey del Senyor Rey benavenir » utilitat e repos de aquest principat e ab delibera » cio de nostre concell havem provehit que la mu- » ller e fills den Arnau Guillem de alta riba donzell » sien presos e ben guardats e portats aci a nos. Per » çous encarregam e manam que decontinent hau- » reu rebuda la present prengau la muller e fills del » dit Arnau Guillem de alta riba e trametau aquells » a nos e que la casa del dit altariba sia establida » per vos de gent qui tenga ben guardada aquella » que de la dita casa algun dan no vingues al dit » principat: havent vos en les dites coses discreta- » ment e cautelosa com de vos confiam. Dada » en barchinona a XXVII de Agost any Mil » CCCCLXIII Fray Joan d. b.

» Al amat e feel de la Magestat del Rey nostre » Senyor lo veguer de la ciutat de Vich.»

Prop de dos mesos més tart res s'havía pogut obtenir de la casa d'En Altarriba, sens dubte per la obstinada resistencia dels sitiats. Es molt significa-

(1) Registre 7 Intruso, *Varia 1 Loct. Enrici Regis Castelle Johan de Beamunt*, foli 82 (Arx. Ar.)

tiu que Beamunt hage de disposar s'hi dirigesca lo Veguer de Barcelona en data del 13 d'octubre del propi any, segons se manifesta en la carta que continuam (1).

« Lo Rey, etc.

» Lo loctinent general, etc. Veguer: per nos es de-
» liberat e axi ho volem eus cometem vos siau Ca-
» pita de aqueix exercit e com a Capita e com a
» veguer e cap del sagramental vos dirigiscau e fa-
» çau la guerra espugnant la casa den Altarriba e
» altres e oppremint los enemichs segons de vos e
» vostra virtut se spera car per lo canonge veguer
» de aqui e altres tots sereu obeyt e axils ne scri-
» vim. E ja aquests Senyors de Consellers de la Ciu-
» tat han provehit que quatrecents homens ben ar-
» mats e pagats munten aqui e pagueu los: los del
» sagramental e los altres sen vendran e axi poreu
» fer vostra honor la qual juxta vostra loable cos-
» tum fareu. Axi nous moguesseu per res car gent
» haureu en sufficiencia ab lo que los de aquexa
» Ciutat faran segons lo Sindich lur ha aci offert
» eus comunicara. Vos empero en lo que toque la
» jurisdiccio del veguer de Vich e a ell com a
» jutge ordinari se pertanga nous empacheu. Fareu
» donchs lo que de vostre loable costum se spera.
» Dada en Barchinona a XIII dies del mes de octu-
» bre del any Mil CCCCLXIII.—Fray Johan d. b.

» Al amat e feel conseller de la Magestat del Se-

(1) Registre 6 Intruso, *Diversorum 3 Loct. Enrici Regis Castelle Johan de Beamunt*, foli 161 (Arx. Ar.)

»nyor Rey nostre Senyor lo veguer de Barchinona.»

Entrada per lo veguer la casa payral d'En Altarriba, escapá de sos enemichs Bernat Guillem. Passant á la montanya, gran fou lo coratge que d'ell s'apoderá al saber qu'era presa sa familia y confiscats y venuts tots sos bens. Molts serían los damnatges y venjansas que Bernat Guillem d'Altarriba escometría contra los adictes á la causa de la terra, quan veyem que Pere IV Condestable de Portugal l'anomena tirá y devorador d'aquell país, en lo nombrament de capitá de Vich que expedeix en favor de son cosí Joan de Portugal, lo 30 de juliol de 1464 (1).

« Capitania Egregio Joanni de portugal com» missa.

» En Pere, etc. A tots e sengles Capitans Ve» guers Sotsveguers Balles Consellers promens e » universitats homens darmes Cavallers pehons e » altres persones de qualsevol stat e condicio que » sien als quals les presents pervendran e sera feta » noticia de les coses deius scrites salut gracia e di» lectio. Com trametam de present ac cert nombre » de cavalls vers les parts de vich e osona lo Egre» gi e car cosi e conseller nostre don Joan de Por» tugal per defensio de nostres feels e per opprimir » los adversaris en special Naltariba tiran e devo» rador de aquell pahis, e altres rebelles nostres, » parricides e enemichs de la patria. E per ço lo

(1) Registre 25 Intruso, *Excercitum 1 Petri Comestabilis Portugaliae*, folio 92 (Arx. Ar.)

» haiam constituit Capita en aquelles parts segons
» ab les presents lo constituim... etc.»

III

Llorens d'Altarriba passá sa joventut al mitx de la remor d'aquesta guerra. Una volta finida, sembla que no podía avenirse ab la tranquilitat de dolsa pau.

En 1474 lo trobem guerrejant ell y lo senyor ausonès del Pujol en contra dels germans Ausías y Jauzfret de Cruilles, los Malla y los Orís. No conexem detalls d'aytal lluyta y sí tan sols qu'estavan en tregua en 1478 y que prosseguía viva entre los Cruilles y En Altarriba en 1480. Més avant ne dirèm alguna altra cosa.

En l'any de 1475 apareix fautor d'un fet tan notable com desconegut en la historia de Vich. Havía arribat á nostra terra un Capitá de nació castellana, anomenat Mudarra, qui acabava de trobarse en lo Rosselló, durant l'horrorós siti que Perpinyá sostingué contra'ls francesos fins que caygué en son poder lo 16 de mars de 1475. Pretextava Mudarra, que se li devía certa pecunia per rahó dels serveys allí prestats ab la seva gent y que de no satisférseli's pagaría d'algun lloch ò població Reyal. Estant en exas qüestions s'establí dit Capitá en la alta montanya de Catalunya, sense donar ocasió á que's sospités d'ell ni de sa companyía. Per tant era molt natural que lo Concell de Vich no tingués empaig

en permetre que deu ó dotze dels seus homes s'acullissen dins los murs de la Ciutat y que's facilitessin tants queviures com demanavan los qui eran de fora. Es veritat que lo Concell prenía la precaució de limitar lo nombre dels entrats dintre Vich, refusant á la major part dels que's presentaren davant sas portas. Mes si axò feya, era degut á moltas confidencias, puix alguns dels soldats de Mudarra los avisavan de que se desexirían y de que era maquinat un important colp de má contra d'ells. Del contrari haurían dexat entrar y sortir de la Ciutat á tots los de la companyía á llur plaher.

Mudarra establí sa residencia á Ripoll. Desde allá, ab En Llorens d'Altarriba, En Pujol y En Montcorp, maduraren un progecte que'ls hi havía de facilitar apoderarse de Vich, en lo que N'Altarriba pensava aprofitar la influencia y amichs que tenía dins la Ciutat pera sortir ab èxit de tan atrevida empresa. No podem dubtar qu'aquesta influencia la tenía en gran part entre los remensas partidaris de Joan II en la derrera guerra civil, dels qui son pare ne fou ardent capitost.

Encara que advertits d'aytals progectes criminosos, los Concellers de Vich se redubtavan de creure s'atrevissen á tant los qui fins aleshores defensaren ab las armas á las mans la integritat de Catalunya contra Lluis XI de Fransa. Y axís toleravan que los dotze ò tretze cavallers prosseguissen residint á Vich. Mes los feu entrar en gran sospita la nova de que Mudarra y la seva companyía eran exits de Ripoll y entrats en lo castell de Besora y que per tant

s'acostavan á la capital ausonense. Com las autoritats de Vich vinguessin á desconfiansa, adoptaren algunas précaucions pera defensa dels seus administrats.

Ho sab Mudarra, y mentres que ultima á tota presa los preparatius per l'assalt, posa en joch tota sa diplomacia escrivint als Concellers, ab intent de ferlos venir á engany y acabar ab las ditas precaucions. En sa carta aparentava estar maravellat del que feyan; asseguran tlos no fou may son intent damnificar á la Ciutat ni á sos vehins, y per tant que no dubtessen d'ell y visquessin descansats. També los hi demaná queviures, encomenant la missatgería á mossen Diego Olmeda, Marcutxo y Arnautxo, los qui, á jutjar per sos noms, serían de orígen castellá. Aquestos tres homes d'armas se presentaren davant lo Concell de la Ciutat, lo diumenge que'n comptavan 10 de desembre de 1475, á fí d'esplicar llur creença, dient y prometent que los seus habitants podían viure segurs y sens dubtar en res. Foren ben rebuts pe'ls Concellers, oferíntloshi vituallas y tot lo que volguessen. Tan bon acolliment los feu partir ben creguts de que dexavan als vigatans contents y enganyats, com solem dir vulgarment.

Aquell meteix diumenge foren advertits los de la Ciutat de que Mudarra y Altarriba, ab cent de cavall y dos ó trescents hòmens de peu, trobantse en la vila de Manlleu, pensavan dirigirse á Vich ab intent d'entrar en la població rompent un dels portals. Los Concellers, devant aytal avís, envían á

buscar als hostalers de la Ciutat pera saber lo nombre dels cavallers forasters hostatjats en ella. Com resultava no passar de tretze ab igual nombre de servidors de á peu, y tots deyan volían partir l'endemá dematí, no pensaren tinguessin l'atreviment de secundar á la gent de fora y axí los dexaren estar tranquils aquella nit.

Quan vingué lo matí del dilluns 11 de desembre, de casa de las doncellas Altarriba n'isqueren certs esclaus, ab los quí s'ajuntaren mossen Pujol y son fill. Armats de malls, destrals y escarpras, dirigírense vers un portal quel's era vehí, tractant de rómprel. Al meteix temps, aquell Diego Olmeda portador del missatge, ab los altres dotze cavallers hostatjats á Vich, montant á cavall corregueren vers lo dit portal, hont hi havía una petita plassa, portant las llansas en puny y las espasas tiradas y donant grans crits de *Altarriba*, *Altarriba*, á fí de que ajuntantse ab ells los validors de Llorens, suscitessin un verdader conflicte dins, difícil de deturar. Uns y altres reunits, esfòrsanse en rompre las portas: mentres de part de fora y camps á travers venían Llorens, Mudarra y la demés gent de peu y de cavall. Lo primer, ab alguns servidors, se meté dins lo baluart del portal, de hont á colps de destral arribaren á rompre las portas de modo que ja's podía passar per lo forat.

En lo entretant, mossen Bernat de Montrodon, qui regía interinament la capitanía de Vich per absencia de mossen Vilademany, ab tot lo poble reunit com un sol home, entrant en la plasseta del por-

tal logran apartar d'ella á Olmeda, Marcutxo, Arnautxo y demés companys, y á forsa d'armas y de llansadas los obligan á recullirse á casa de los d'Altarriba y allí desencavalcats, foren fets presoners. Los vigatans defensaren tan valerosament la porta obgecte del atach, que los qui estavan defora, armats de ballestas y espingardas y altres armas, y provehits d'escalas ab las que intentavan pujar dalt del mur, hagueren de tornarsen sense lograr apoderarse de la copdiciada presa (1).

Be sembla que després de contribuir en un atentat d'aquesta naturalesa, Llorens d'Altarriba no's faría merexedor del apreci de son Monarca, ni de la estima dels seus conciutadans. Mes alashoras, ara y sempre, los anacronismes figuran en la ordre del día. Y axís veyem que Joan II, tres anys després, ço es en 1478, remunera los serveis prestats per Llorens y son pare en la guerra civil de 1462, donantli en penyora de la quantitat de vuytcentas lliuras barcelonesas, los llochs de Sant Juliá de Bellpuig (avuy de Vilatorta) ab son terme, lo de Sant Juliá de Vilamirosa ó del Pont ab sas quadras, y los termes de Sederra y de Villacetru ab sas quadras, tots ells situats en Ausona; y en penyora de la quantitat de quatrecentas lliuras li fa entrega del lloch y terme de La Garriga, en lo Vallès, ab los castells y casas fortas que en ell hi havían (2).

(1) Esta relació circunstanciada se troba en una carta del Arxiu Municipal de Barcelona, anys 1474 y 1475, nombre 186.

(2) Diversorum 32 Joannis II, Registre 3392, foli 4 (Arx. Ar.)

IV

La disensió, ò millor dit, usant de la frase de la època, la bandositat que sustentava y era capitost Llorens d'Altarriba y que havem dit reaparexía en 1480, portá jornadas de dol á Catalunya. Conexèm una carta escrita pe'ls concellers de Vich als de Barcelona en 4 de Juliol de 1482, demanantlos interposin sa valiosa influencia ab lo Rey á fí de que's digne intervenir pera pacificar aquella bandositat, la qual era per *cremar e destrouir tota aquesta terra.*

En lo propi any y següent mes d'agost, Altarriba intervé en un fet que portá somoguts als remensas del Vallès.

En l'acta del concell de 32 celebrat á Barcelona lo dimars 27 d'agost de l'any 1482, s'hi llegeix, que hi foren proposades las cosas següents:

«Ço es com un home criminos appellat en caba»nyes es pres en la baronia de Muntcada: es molt »criminos e cap de bergades e mossen bernat de »marimon procurudor per la Ciutat de aquella Baro»nia lo qual es malalt e noy pot anar e ha dat orde »que son fill sta alli per guarda del dit delat, e lo »batle fa lo proces. E lo dit procurador ha trames a »dir a ells concellers per mossen Johan bernat de »marimon: Com ell havía trameses spies en les parts »de valles per sentir si per ventura se seria fet al»gun preparatori per levar lo dit delat. E de fet ha-

»vía sentit que MOSSEN ALTARIBA fahia ajust »de cent homens de peu e molts de cavall per »venir levar lo dit home per quant es cap de berga»de e ha fet moltes maleses a diverses persones tro»vants se molts en aço tenen. E axí lo fill de mos»sen marimon procurador que es en la poble de »muntcada per custodia del dit delat ha trames aci »lo batle per donar avis de dites coses. Ells conce»llers considerants quan seria derogant al honor de »aquesta ciutat si era cas dit home fos levat: e mes »considerants que lo proces de aquell es en punt »que li son donades deffençes e a tres jorns per »dilacio qui fineixen dijous primer vinent per tot lo »die que es gran temps per poder se aiustar e fer »preparatoris han treballat ab lo veguer que per »mitja del sagramental hi fos provehit. E que lo dit »vaguer qui es cap del dit sagramental sen anas la »via de sant Andreu e sens entrar en la baronia fins »venint lo cas ques mates lo sagramental e lavors »ab lo so podia entrar per tot. E que los capitans »del sagràmental de quiscuna vila stiguessen aper»cebuts. E mes era stat pensat quey anas un dells »consellers per dita reho lo qual essenthi sens dup»te seria atot provehit e cessaria lo perill en que »sta. Es veritat que si han fer despeses per la Ciutat »e per ço es proposat affi sia delliberat per lo con»cell que es de fer per lo honor de la Ciutat maior»ment que attes lo Castell es derrocat, a muntcada »no ha preso ne lóch on dit presoner stigua segur. »Ans a present sta en casa den Jheronim sala que »no es fort ans sta en molt perill. E per ço ho pos-

»saven en lo present concell per quey fos delliberat.

. . . .

»E proposades les dites coses lo Concell feu sobre »aquelles la conclusio següent:

»Ço es en quant toque lo fet de la guarda fahe»dora del dit delat pres a Muntcada del qual es »dupte nos entena en levarlo per força lo Concell »no fonch de parer que conseller hi vage car serien »molts grans despeses les quals aquest concell per »ventura no pot fer. Mas fa conclusio lo dit e pre»sent concell que lo vicecanceller qui te una casa »fort dins los termens de dita baronia sie emprat »per la ciutat que prest dita casa per tenirhi dit »presoner fins lo proces sie fet. E si lo dit vican»celler deneguera prestar dita casa lavors sien fetes »altres provisions per la guarda de dit delat a co»neguda dels honorables Consellers als quals lo Con»cell comet e remet la exequcio de dites coses ab »tanta potestat com ha lo present concell.»

Lo 5 de setembre se doná compte al Concell ordinari d'haverse acabat la instrucció del procés contra En Cabanyes, y essent necessari se portés á execució la sentencia, fou acordat passés á dit efecte, á la Baronía de Montcada hu dels concellers y que se'n donés comte al Concell de Cent. Esta derrera ordre se realisá lo 13 de setembre, segons se veu ab la relació següent, copiada de sa acta:

«Item hi fonch proposat com los dies passats a »Muntcada fos un delat pres qui era molt criminos »lo proces del qual stave a conclusio per donar sen»tencia fos condempnat a mort per lo batle. E com

»en dita baronia mossen bernat de marimon procu»rador per la Ciutat noy pogues anar per se indispo»sicio de puagre per la qual jau en lo lit lo dit batle »vench a els Concellers dient que encara que dit de»lat fos condempnat ell nol gosare exequtar car tots »son pagesos e si ell lo exequtave duptave que apres »los jermans e parents de aquell nol matassen. E per »ço fonch delliberat per lo concell de XXXII que un »conseller ço es mossen Johan çapila hi anas e que »la despesa perque nos podia fer per dit concell fos »proposade en lo present concell del qual era de »presumir passaria maiorment que era pocha ço es »V o VI lliures.»

Lo Concell de Cent aprobá tot lo gasto fet pe'l conceller que aná á Montcada pera la execució de En Cabanyes, qui segurament era hu dels caps de colla en la bandositat entre los Cruylles y En Altarriba.

V

En l'any 1492, lluny d'haverse extingit los odis entre abduas parts enemigas, prosseguían mantenintse vius com may á despit dels anys transcorreguts. No sabem quin dels dos bandos fou, que arribá á trencar una de las portas de la ciutat de Vich y entrant sos partidaris dins la població, fou mort en sa casa lo ciutadá Jaume Riera, havent pres part en lo fet alguns habitants de Vich y altres de la Plana. Y á més morí á mans de sos contraris, mossen del Pu-

jol, amich y afecte als Altarribas. Altres crims se cometeren, que no's relatan y sí sols anomenan, en lo curiós document que continuem (1):

«El Rey.

»Yllustre Ynfante nuestro muy caro e muy ama»do primo y lugarteniente general. Segun somos »informado por mossen Jofre y Bernal Joan de »cruylles Anthonio mort y otros stando en treguas »reales puestas por nos y por vos e aquellas rom»piendo en dias passados fue muerto mossen Joan »Ferrer dezpuiol. E otro si por el dicho Joan de »cruylles bernal y muchos otros fue rompida la »puerta de la nuestra Ciudat de Vich y muerto a »Jayme riera ciudadano de aquella dentro su casa »de noche y a hora captada en el qual quebranta»miento de la dicha puerta y muerte del dicho Jay»me riera nos es dicho que muchos de la dicha »Ciudat y ahun fuera de aquella haurian sabido ca»bido y participado y aquellos en otros muchos »haurian receptado y dado conseio favor y ayuda »a muchos echados de paz y tregua incorriendo »grandes penas sobresto statuydas impuestas e poco »curando de la nuestra correccion e castigo. E co»mo los dichos crimens excessos e delictos sean de »muy mal exemplo y tales que no deven quedar sin »la punicion y castigo que se requiere y el dicho »anthonio mort por occasion de la muerte del di»cho mossen puiol y ahun otros crimens diz que »sea por vuestro mandado preso e detenido en la

(1) *Itinerum 18 Ferdinandi II*, Registre 3649, foli 183 (Arx. Ar.)

»carcel dessa nuestra Ciudat de Barchinona y en »la nuestra Real audiencia que ahi por vos en per- »sona nuestra se celebra se haya fecho deliberacion »e conclusion quel dicho anthonio mort por saber »la verdat de otros que diz que han cometido sabi- »do e participado en los dichos y muchos otros cri- »mens excessos y delictos y en otra manera sea »tormentado y despues forcado e executado y sea »nuestra voluntad determinada que en todo lo su- »sodicho se entienda y sea bien fecha la justicia. »Por ende vos encargamos y mandamos que luego »sin alguna dilacion y acceptacion de personas »quanto el dicho anthonio mort executeys lo fagays »executar la dicha deliberacion y conclusion fecha »sobrello en la dicha nuestra Real audiencia segun »su serie y thenor y quanto a todos los otros suso- »dichos y complices sequaçes y fauctores suyos e »de cada huno dellos assi por via de processo del »usage de Barchinona *Simili modo* como por via »de clamo de paz y de tregua y en otra manera »que a vos parezca y fazer se pueda y deva con la »diligencia y rigor que se requiere y fazer se deve »a instancia del procurador fiscal e nuestra Corte »la qual fareys fazer junctamente con la parte o »partes privadas damnificadas e interessadas donde »las hoviere y fueren necessarias por el official o »officiales y por la forma que a vos meior pareciere »fagays de todos los dichos casos crimens exces- »sos y delictos y de cada huno dellos diligentemen- »te y presta inquirir y contra todos los que seran »fallados culpantes en aquellos e o alguno o algu-

»nos dellos proceyays y fagays proceer y ministrar »y fazer la justicia que se conviene y de tal manera »que sea a cualquier culpante y malfechor o malfe- »chores castigo y a los otros enxemplo y queden las »partes privadas interessadas y damnificadas devi- »damente satisfechas y contentas y por deffecto o »dilacion de la justicia non les sea forçado sobrello »a nos otra vez reccorrer con justa querella que nos »seria molesto. Para todas las cuales cosas y cada »huna dellas luego revocareys en la forma devida »y acostumbrada qualesquiera guiatge o guiatges si »algunos seran que aquellas embargassen y reduzi- »reys y arctoreys cualesquiera tinenças y plazos »de aquellos despues de la dicha revocacion a al- »gun breve termino o terminos que os parecera se- »gun nos en el dicho caso con la presente los revo- »camos o reduzimos y arctamos y por tales los »havemos y queremos ser havidos. Y sea Yll.e In- »fante nuestro muy caro e muy amado primo y »lugarteniente general la sancte Trinidad vuestra »continua proteccion: dada en la nuestra Ciudat »de Granada a XXVII de marzo del anyo Mil »CCCCLXXXX dos.—Yo el Rey.»

Per ff'l rey Ferran II lo Catòlich intervé en la bandositat: y haurem de suposar que sa intervenció pacificaría á abduas parts. Trobantse en la ciutat de Granada, lo 27 de març de 1492, escriu á son Lloctinent General de Catalunya la notable carta que reproduhim. Allí's manifesta: com cansats uns y altres parcials, desitjant fer las paus, si'l Rey los hi perdonés las faltas ò delictes escomesos: còm

dita bandositat era causa de grans perturbacions y mals, resultantne víctima lo veguer de Vich, Ferrer de Blanes: còm lo Rey accedeix á otorgar lo perdó mitjansant que fassin las paus y ab certa condició respecte als homicidas, etc., etc. Diu lo document (1).

CRUYLLARUM ET ALTARRIBARUM

«El Rey:

»Yllustre Ynfante nuestro muy caro e muy amado »primo y lugarteniente general. Por parte de los »cruyllas y de los altarribas de Vich nos han sup»plicado nos pluguiesse dar lugar como la bandosi»dat que es entre ellos seguiasse diciendo que »desean los unos y los otros fazer paz si a nos »pluguiesse dar y atorgarles complida remision »o remisiones de los actos passados y entre»llos fechos y senyaladamente de lo que se fizo »a Blanes veguer de Vich. Hannos dicho que el di»cho bando pone en todo esse nuestro principado »grandes turbaciones y movimientos y es causa »porque muchos males se fagan. E nos viendo que »en bandos inveterados la paz es gran salut dellos »y ahun de los otros que son fuera del bando por »los danyos que reciben a causa de aquel nos pla»zio que la dicha paz se fiziesse pues sea sin periu»dicio de partes y con voluntat del dicho veguer y »satisfecho el del danyo que recibio y por esso es

(1) *Itinerum 18 Ferdinandi II*, Registre 3649, foli 184 (Arx. Ar.)

»nuestra voluntat que si los unos y los otros renun-
»ciaran a las acusaciones que los unos contra los
»otros tienen por los homicidios feridas iniurias ro-
»bos e danyos que los unos a los otros se han fe-
»cho y los principales de la una parte y de la otra
»o uno de aquellos en nombre y con special y suf-
»ficient poder dellos faran submission a nos y al
»dicho veguer sera contento segun nos han dicho
»que lo es nos plazera dar lugar a la dicha paz por
»reposar y quietar esse nuestro dicho principado y
»porque esto nos han offrecido fazer vos rogamos
»encargamos y mandamos que recibays con todo
»complimiento las dichas renunciaciones de ma-
»nera que de la una parte y de la otra non quede
»acusacion alguna por renunciar y remeter e reci-
»bays la dicha submission de los principales de la
»una parte y de la otra o del uno de cada huno
»dellas como dicho es y las dichas renunciaciones
»y submission en auctentica forma embiareys a nos
»donde quiera que seamos o en nuestra Corte a
»nuestro vicecanceller y prothonotario infrascriptos
»y porque las dichas partes no hayan de venir a
»nos porque les seria fatiga y cosa costosa no pro-
»nunciaremos la dicha paz ni atorgaremos la dicha
»remission o remissiones y la satisfaccion del dicho
»veguer fasta que nos seamos personalmente en
»esse dicho principado y vos entretanto guiareys
»los unos y los otros y porneys tregua entrellos. La
»qual pues es de voluntat de todos fareys que to-
»dos la firmen y guarden. Pero entretanto que no
»faran los unos y los otros las dichas renunciacio-

»nes y submission procedereys y fareys proceder »en la justicia de los casos por los sobredichos per- »petrados y de cada huno dellos y en special con- »tral dicho veguer segun por otra ya vos havemos »scrito: y si faran los dichos actos todos procedi- »mientos cessen y guiareys todos los sobredichos y »cada huno dellos y los porneys en tregua segun »dicho es y en el dicho caso proveereys que los »homicidas no entren en la Ciudat Villa ó lugar de »do sera el muerto: y sea Yllustre Ynfante nuestro »muy caro e muy amado primo y lugarteniente ge- »neral la Sancta Trinidat vuestra continua protec- »tion. Dada en la nuestra Ciudat de Granada »a XXVII de Março del anyo Mil CCCCLXXXX »dos.—Yo el Rey.

»V. de la cavalleria Vic.

»F. clement protonotarius.

»Al Yllustre Ynfante don Enrrique Duque de So- »gorbe Comte de Ampurias nuestro muy caro y »muy amado primo y lugarteniente general.»

Després d'apaciguat lo bando dels Cruilles y Altarribas, res més nos ha pervingut sobre Llorens ab què aumentar estas quatre notas biográficas d'un personatge del segle XV, que bona part prengué en las commocions y perturbacions de nostra terra.

BARCELONA Y LOS DISTURBIS ESCOLARS EN 1606

Las derrerías del segle XVI y primer terç del XVII, se distingexen en nostra terra per lo gran increment del bandolerisme ò esperit de bandería y robo, que marcan aquella època ab segell de turbulenta y poch temerosa de la justicia divina y humana.

Al comensar lo segle XVII la comarca de Vich estava ensenyorida pe'ls bandolers y lladres vulgars, dels quals no devía tardar en esserne capitost lo cèlebre Serrallonga, á qui molts pretenen rodejarlo d'una falsa aureola de caballerositat que no s'hi veu en sos actes. Los vigatans pera propulsar lo perill en que's trobavan, formaren entre ells la anomenada *Unió*, consistent en una mútua defensa dels ciutadans per ells sols, á manera de nostre actual sometent. Esta institució se vegé coronada del èxit més favorable, per manera que la gent dolenta ab sos capitosts, abandonant aquella terra baxaren al Vallès, y acostantse á la Capital catalana sembran lo desordre è inquietut en las voras de Barcelona y pobles de son entorn, y en los de las regions del

Maresma y del Vallès. Las autoritats d'aquella Ciutat, pera remediar aqueix estat anormal, se veuen obligats á plantejar, aquí y en pobles vehins, altra *Unió* consemblant á la de Vich, la qual firman lo 23 de desembre de 1605. Tant agradá al Rey de Espanya lo fet per Barcelona, que los Concellers donaren lectura, al concell ordinari tingut lo 20 de maig de 1606, d'una carta molt llausangera del Soberá, que s'espressava en termes per ells bastant laudatoris.

Mes la formació de la *Unió* en tot Catalunya, doná lloch á un antagonisme tan fort entre los individus d'aquella institució popular, y los nobles cavallers ò demés personas que formavan lo estament militar del Principat, que ocasioná moltas disensions, disturbis y fins desacatos á la autoritat real, no sols á Barcelona, sí que també, en lo propi 1606, á Gerona, Tarragona, Tarrassa y altres poblacions catalanas. Hu de tants disturbis nascuts del expressat antagonisme, fou sens dubte lo que succehí en lo carrer del Carme y de que farèm relació més avant.

Donada aquesta idea general del estat d'alarma que imperava en Catalunya, tòta vegada que la present narració será de fets esdevinguts á Barcelona, creyem del cas ressenyar la poch envejable pau que en la Ciutat regnava, ab la descripció que fa lo *Dietari del Concell*, del motí ocorregut lo dis-

sabte de Rams, 18 de març de 1606 y ab una llista de las execucions que presenciaren nostres ciutadans en lo referit any.

Lo 10 de janer fou mort Miguel Moner (a) *Scampa*, de Sant Cugat del Vallès, culpable del crim comès en la persona de mossen Rafel Antich, cavaller, assessinat *proditoriament en dies passats, entrant á sa casa á hora tarda ab tir de pedrenyal: fouli levat lo puny y fou penjat.*

Lo 22 de febrer *fou exequutada sententia de mort contra la persona de don Federico Bellver de tarraga, per la mort de ortensio olivart, burges de dita vila, y fou li levat lo cap: y dit die de mati fou peniat bernat roig son criat per lo mateix cas: requiescant in pace. Amen.*

Lo 18 de març s'executá á *Antoni Pau Gayris revenedor de barcelona per toriscador de moneda;* lo 8 d'abril fou penjat Joan alias Scalas francès, per lladre de pas; lo 20 del propi mes ajusticiaren á Pere Figueres pagès de Barcelona y á Bernat Figueres de Sant Cugat del Vallès, delats de la predita mort de mossen Rafel Antich cavaller; lo 23, en lo Prat del Llobregat, los de la *Unió* mataren á un lladre en lo combat hagut entre ells y una partida de bandolers; lo 27 penjaren á Pere Scolá alias *lo lop de camporrells, per ladre: y nicholau Gayris perayre per monader.*

Lo 30 de maig *fou peniat per ladre Joan Ribalaygua alias Antoni piler, alias lo bomia, del loc de bellver;* lo 28 de juny tingué igual sort pel propi delicte, Joan de Siu, francès, axí com també lo 1 de

juliol Joan Merla, del lloch de Montalá, bisbat de Urgell.

Lo 5 de juliol fou penjat per homicida Gabriel Cirera, alias Rodonell, de Vallromanas en lo Vallès, y l'endemá día 6 sufrí la metexa mort per lladre, Arnau Giralt, alias Pere de la Borruga, francès.

Lo 20 de setembre fou penjat per lladre de pas Joan Ferran Carbó, de Palau-Tordera; y altre tant s'executá lo 17 d'octubre, per igual delicte, y á més esser homicida, en la persona d'Antoni Argemir, de Sabadell; lo 31 d'octubre, pe'ls propis delictes, á Pau Tarascó, d'Orrius; lo 9 de novembre, per lladre, á Gabriel Pujol, alias la *Oronella*, de Llusanés; lo 15 de novembre, pe'l propi delicte, á Joan Ribera, de la terra de Cardona; lo 25 de novembre, per homicida, á Miquel Almonia, de Igualada, y lo 20 de desembre devía ésser mort com á moneder, Pau Gorina de Matadepera, mes se li commutá la pena pe'l Virey, per delatar á altres còmplices seus, al ésser posat en lo torment.

Passem ara á relatar lo gran disturbi á que doná lloch la presó del noble cavaller Bernat de Cabrera, segons la descripció que nos fa del succés lo Dietari del Concell de Barcelona.

«Dissabte XVIII (de març de 1606).=Dit die succey que essent anat lorens Pintor dezener de la »Unio ab alguns de sa dezena al carrer del carme »ab intent segons se dix de capturar si veyan la

»ocasio á don Bernat de cabrera y á Josef franc y »altros que estavan retrets en una casa del carrer »den cervello iunt l'hospital los dits don bernat de »cabrera y altres ysqueren armats de sos pedrenyals »y venint vèrs los de la Unio cridant á grans crits »á carn, á carn, tiraren tirs de pedrenyals contra »los de la Unió y feriren á un fadrí de ells matexos »criat segons se deya del dit Joseph Franch de que »mori promptament y feriren també á Pere casta»nyer soldat de dita dezena pero perque portava »peto no li danya: y venint á las mans ab gran ani»mo y esfors per a pendrels assenyaladament lo dit »Pere castanyer fonc mal ferit de una stocada al »coll per la qual exint molta sanch ab gran copia »caygue en terra: de la qual brega lo dit don ber»nat restá pres yl portaren á la preso: empero tots »los demes se retragueren al carme y al hospital y »los de la Unio y altre gent que sobrevingue los »seguiren y tantost al crit de *Viafós* tocaren a so»metent la campana de las horas, lantoni del pí y »la del hospital, y los portalers tancaren las portas »de la ciutat (1) y acudiren alla los centeners y molts »de la Unió ab sas armas y moltíssima altra gent y »regonexent lo monastir del carme los prengueren »tots: y los consellers entenent asso vingueren á »casa la ciutat y lo Virey feu juntar las salas de la »real audientia y don Pedro soler y micer lorens

(1) Aquesta era la orde que tenían desde que s'havía instalat á Barcelona la *Unió;* axò es, que quan sentissen tocar á sometent la campana de las horas de la Catedral, tanquessin las portas pera evitar exissen per ellas cap dels criminals perseguits.

»Jover iutges de cort acudiren al carme per rebre »informatio del cas: y dels consellers al Virrey y del »Virrey als consellers y dels dits consellers als dits »Jutges de cort y als centeners y de ells als conse- »llers anavan y venian los avisos y ordes ia molta »conformitat y correspondentia y finalment sa molt »tart tocadas vuyt horas vingue a casa de la ciutat »el dit don Pedro soler y referi a dits consellers »com venia de part de sa excellencia y del real »consell per darlos raho de com havian vista y molt »considerada la enquesta y quels havía paregut no »convenia traure los presos de la iglesia perque se- »ria ferlos benefici pus se havia de esperar guanya- »rian la contentio y que valia mes soltar los per »a apres a sa hora pendrels y castigarlos: empero »que si a sas magnificentias los parexia altra cosa »ho diguessen perque sa excellencia desijava molt »donarlos contento y que sa excellencia estava molt »satisfet y content del proceyment dels de la Unio »perque per la informatio constava ques eran por- »tats en aquest fet molt attentats y ab gran pruden- »tia y que sa excellencia ho agraya molt y assenya- »ladament que haguessen pres al don bernat y los »consellers li respongueren que estavan molt con- »tents de que per part dels de la Unio noy hagues »hagut exces y que pus al real consell li parexia no »traure los presos de la Iglesia que havian de creu- »re no convenia y que axi ells tambe deyan lo ma- »teix: e perço los dits presos foren soltats y tothom »sen ana y los consellers manaren obrir los portals »perque la gent de defora que no podia exir sen »pogues anar.»

Cap conseqüencia, de las moltas que's dexan entreveure en aquesta relació, poder succehir, nos ha pervingut, sinó es lo que continuam, copiat del propi Dietari:

«Dimars XXI (de març).=En aquest dia sentint »los cavallers de que los de la Unio rondant de nits »los regoneguessen yls levassen las armas y prete»nent que estos eran officials novells los quals per »constitutio nos poden crear y quexantse de la cap»tura de don bernat de cabrera dient que los cava»llers no poden ser presos sino es a instantia de »part y ab enquesta y provisio precedent y que los »de la Unio per no ser militars nol havian pogut »pendre y moltas altras rahons que publicavan »preiudicials segons deyen al estament militar en»viaren embaxada als deputats y al Virey sobre »aquestos pretezos agravis: y lo ques diu que sa »excellencia respongue fou: que lo mandaria mi»rar.»

Omitirem donar compte de moltas altras reclamacions interposadas pe'l estament militar axí com de las respostas que los hi donaren los Concellers, en defensa de la *Unió*, puix nos sortiríam massa del propòsit que'ns havem trassat en la present narració.

Passem ara á ressenyar breument nostra Universitat literaria en 1606.

A fí d'apendre filosofía, medicina y altres estu-

dis, s'aplegavan á Barcelona bon nombre de gent jove, no sols perque com á Estudi General crehem era únich á Catalunya lo nostre, sí que també per haverse conquistat una ben merescuda fama. Desde sa instalació en lo extrem superior de la Rambla, havía millorat extraordinariament, tant ab la manera decorosa com estavan arregladas las aulas, com ab los bons catedrátichs que adoctrinavan als dexebles y ab algunas útils reformas introduhidas. Axí podem citar, que desde lo derrer terç del segle xvi, los estudiants de medicina possehiren classe d'anatomía y disecció mercès á facilitárloshi cadavres lo hospital dit de Pere Desvilar. Al ensemps, davant la fama d'ilustrats que desde los primers anys de sa institució rodejá als pares de la Companyía de Jesús, lo Concell ordinari de Barcelona acordá, en 1583, instar y procurar, que, pera lo desempenyo de cátedras de filosofía, vinguessin aquí alguns *Inyigos*, que era com vulgarment denominavan alashoras als Jesuitas, del nom Inyigo ò Ignaci, de son Sant fundador. Finalment havem d'esmentar que també possehía teatro, de quina existencia ne parla una acta del any 1607.

Com no's perdonava medi pera engrandir la ensenyansa, los Concellers obtenen, en 1574, la agregació del priorat de Santa Ana ab algunas de sas rendas, al Estudi General, y seguidament, en 1575, instituexen missa diaria en la capella del estudi.

Es molt natural que costés, á Barcelona, una forta quantitat de diner lo sosteniment del Estudi. Com á curiositat donarèm lo dato de quant se gastá

en lo curs de 1605 á 1606. Per los sis mesos vensuts en la festa de Nadal, s'entregaren 1550 lliuras *als mestres cathedráti chs batchillers y altres officials y cárrechs de dit studi.* Y als metexos, en concepte de la segona mitja anyada finida per Sant Joan de juny, los hi foren pagadas 1567 lliuras 10 sous. Lo qual forma en total la alashoras respectable quantitat de 2117 lliuras 10 sous.

No en va diu lo refran que sempre han tingut bech las ocas. Als estudiants en tot temps los hi ha agradat tant las festas, com moure bronquina y sentar plassa d'atrevits y bullanguers. Axò que vehem avuy palpablement, succehía del meteix modo tres segles enrera. En 1606, la efervescencia que per motiu de las festas de Nadal se mogué entre los estudiants, acabá d'una manera tan criminosa, que lo Concell de la Ciutat se vegé en lo cas d'ocuparsen seriament, puix traspassá los límits en que se solían moure las *campanas* escolars. Comensarèm donant la relació inserta en las actas dels concells de Barcelona.

«Die Martis X mensis Januarii Anno a nativitate »domini MDCVI.

»Convocat y congregat lo savi concell de Cent »jurats en lo loch modo y forma acostumats.

»Per los magnífichs senyors Concellers ço es per »lo magnífich conceller en cap de voluntat y con»sentiment de sos companys fou proposat que al-

»guns fills de perdicio poch tements a nostre Senyor »deu y a la temporal justicia la nit prop passada ò »vuy demati entre dos y tres no havien induptat de »posar foch en dues portes de la casa del magnifich »micer francesch gamis de rosell y lo any present »rector del studi general de la present ciutat ço es »en la una porta que está en lo carrer de la boca- »ria y laltra en la plasseta de la sglesia parrochial »de nostra senyora del pi y de tal manera se era ja »ences que sino fos estat per los capellans y sco- »lans de dita parrochial sglesia de nostra Senyora »del Pi que ne han hagut sentiment y han ab grans »crits y avalots despertat dit magnifich micer fran- »cesch gamis y als demes de sa casa y desperts y »levats ab lo favor de nostre Senyor y bona ajuda »dels vehins han remediat dit foch de fora dita casa »y habitants en ella y casas circunvehines cremades »lo qual dany s'enten se es seguit per part dels stu- »diants de dit studi general per haver volgut dit »magnifich micer gamis com a rector de aquell y »per ses forsses procurat que en dit studi general »se legissen les lissons ordinaries y suprimissen los »grans abusos e insults que los studiants desvergo- »nyidament y sens respecte algu de cadal die co- »meten y fan perque en dit studi nos lige ja abans »de nadal fins a carnestoltes per les quals coses y »altres y pera donar asiento a algunes coses que te- »nen necessitat de remediarse en dit studi y en cas- »tigar los que han posat foch a dita casa y altres »complices y culpables en dit delicte fos servit dit »savi concell sobre dites coses determinar y delibe-

»rar lo que mes convingue per beneffici de dit ne»goci y en castigar los culpables y remediar sem»blants accessos. E lo dit concell attes que axi per »redressar coses tocants a dit studi com per gastar »alguna cosa per perseguir los delinquents se te ne»cessitat de obtenir absolucio de censures feu per »ço deliberacio y conclusio que se envie a sercar »hu dels molt reverents officials del molt illustre y »reverendíssim senyor bisbe de barcelona pera que »alse les dites censures las quals alssades sens in»corriment de aquelle se puguen tractar dites co»ses en dit Consell y sobre aquelles desliberar. E »vingut lo molt reverent senyor macia amell canon»ge de la seu de barcelona y official y vicari gene»ral de mon senyor reverendissim bisbe de barce»lona y entes per ell lo fet proposat alssa les dites »censures sobre dites coses pera que liberament se »puguen aquelles tractar en dit Consell.

. . . .

«E quant al que toca á donar forma perque sien »castigats los que seran culpables en haver posat »foch a les portes del dit magnifich micer francesch »gamis lo dit concell feu deliberacio y conclusio »que per part de la present ciutat se prometan do»nar sinch centes lliures a la persona qui descu»brira y dara prova conclohent y posara en ma y »poder de la justicia los delinquents principals de »aquells en lo dit incendi y cremament y que als »complices en dit delicte que descubriran ab prova »conclohent y posaran en ma de la justicia lo prin»cipal delinquent quels sien donades dos centes

»lliures y ques procure de sa excelencia haverlos »remissio perque sien fora de mal fentse per dit »effecte les crides necessaries y axi be se li supli- »que de part de la present Ciutat que attesa la atro- »citat del dit delicte servit per fer merce a la present »ciutat offerir que pugan traurer alguns homens de »mal los qui descubriran dit delicte perque ab mes »facilitat se puga saber los qui han perpetrat aquell »y sian condignament castigats: y que lo sindich de »la present ciutat fassa instancia y part formada en »la Regia cort contra los dits delinquents y culpa- »bles y fassa totes les demes diligencies per part de »la present ciutat que als Senyors consellers apare- »guen convenir y seran necessaries haverse de fer »axi ab lo Senyor bisbe com altres qualsevol perso- »nes perque dit cars no reste sense la deguda pu- »nicio y castich. Y en lo que toca a la reformacio »del dit studi general que los senyors consellers ab »les persones quels aparexera aplicar hi miren y »vegen les scriptures y altres papers y tot lo que »mes convingue y fassin los apuntaments necessaris »y apres los representen al present concell perque »hoits aquells lo present concell y fasse la delibera- »cio que mes convingue.»

A la relació continguda en la present acta devem afegirn'hi altra més expressiva, copiada del Dietari del Concell.

«Dimars X.=En aquest die a dos horas de la »matinada succey que posaren foch a las portas de »casa de micer Francesch Gamis rector del Studi, ab »alquitra quey havian posat y lo foch havia ia pres

»tant que si no fora que los capellans del pi qui »obriren la Iglesia per occasió de un sacrament se- »gons se dix, y ho veren y cridaren, com dita casa »trega la una porta a la plasseta del portal de la »Spina del pi y laltra a la boqueria lo foch haguera »pres molt prest dintre casa: presumse queu haurian »fet los studiants per ocasio de que ell los perse- »gueyx per las taroniadas que tiran ia dies fa y al- »tras insolentias que fan dignas de ser molt casti- »gadas: en tant que en dies passats per levar aques- »tos avalots y scandols que feyan los studiants de »envestir a taroniadas a tots los qui passavan per la »rambla los concellers feren tancar lo portal de la »rambla qui entra als carrers de sancta Anna y de »na canuda y perque las portas no estavan tant ben »conduydas y asseguradas com era raho se segui »divendres prop passat que caygueren y prengue- »ren desota a una fadrina que mori subitament y a »un frare de Sant Agusti que esta sens sperança de »viure (1).»

Lo dimecres 11 y lo divendres 13 de janer, per los llochs acostumats de la ciutat de Barcelona, fou pregonada la crida següent:

«Ara oiats queus notiffiquem y fan á saber a tot- »hom generalment de part dels magníffichs senyors »consellers de la present Ciutat: Que com alguns »fills de perdicio poch tements a Deu y a la justi-

(1) De un atentat igual fou víctima, lo 15 de juny de 1617, á las dos de la matinada, lo Reverent Pau Comellas, Pbre., Rector del Estudi de Barcelona, qual casa cremaren mans criminals.

»cia temporal no duptassen lo die de air que comp-
»tavem X del corrent y present mes de Janer entre
»les dos y tres hores de matinada y axi a hora cap-
»tada posar foch a les portes de la casa del magní-
»fich micer Francesch Gamis Rector de la univer-
»sitat del studi general de la present Ciutat per ha-
»ver lo dit procurat y feta forsa que en lo studi ge-
»neral se llegissen les llisons ordinaries y conti-
»nuassen los studis ab lo fervor que es raho y per
»haver volgut lo dit llevar les taronjades y reprimir
»les insolencias de alguns studiants inquiets pertur-
»badors dels exercicis que fan en dit studi, y fins
»fos stat miraculosament avisat per lo vicari y sco-
»lans de la Iglesia del Pi y per los matexos y al-
»guns vehins soccorregut se fore cremada tota la
»casa juntament ab ella lo dit micer Gamir, muller,
»fills y familia: y considerant lo savi concell de
»cent la atrocitat e immunitat de dit delicte fet
»majorment contra de un official y ministre de la
»dita Ciutat tant preheminent y per fer lo dit be y
»degudament son offici y per voler castigar los stu-
»diants insolents y attrevits y que si nos feya lo
»sentiment ques requereix seria donar occasio que
»altres se attrevissen a perpetrar semblants y maiors
»delictes: y attenent y considerant que a dita Ciu-
»tat toca lo principal interes que consemblant de-
»licte sia punit com á protectora de dita universitat
»y lo qui ha anomenat elegit y creat dit micer Ga-
»mis en dit offici de rector y com a perpetrat con-
»tra dit Rector officiant y donant obra ab effecte
»que se alcance lo fruyt dels studis que dita Ciutat

»procura y affavoreix. Per tant dits magnífichs con»sellers per posar en exequtio la delliberatio y con»clusio del savi consell de cent lo die de air cele»brat desitjant que dit delicte y lo quil han perpe»trat sia descubert y degudament punits y castigats »ab tenor de la present publica crida per sa part »y ultra lo premi que se spera dona lo excelentís»sim senyor lloctinent general offerexen y prome»ten donar dels bens de la Ciutat al qui descubrira »y donara prova conclohent e posara en ma y po»der de la Regia cort los qui hauran comes dit de»licte ço es lo principal o principals, D lliures mo»neda barcelonesa y als complice o complices en »dit delicte que descubriran y donaran prova con»clohent y posaran en ma de la justicia lo princi»pal delinquent donaran y pagaran dos centes lliu»res de bens de la dita Ciutat ultra lo premi que se »spera de sa excelencia y perque les dites coses sian »a tots notories se fa la present publica crida.

»Calopa secretarii consilii.

»Fonch feta y publicada la present publica crida »per los llochs acostumats de la present Ciutat de »barcelona ab so de vuyt trompetas, per mi bartho»meu malons trompeta de la ciutat á 11 y á 13 de »Janer del any 1606.»

La falta de novas subsegüents, nos fá creure no darían lo menor resultat las resolucions del Concell pera descubrir y castigar als perpetradors del delicte.

A tot lo referit sols podem afegir que lo 29 de novembre de 1606, foren pagadas á Guillem Mathia,

capdeguayta del Rey, certa quantitat *per los treballs ha pressos y ser anat per orde de dits Senyors consellers ab molta gent al studi general per capturar alguns inquiets y fer que nos causasien algunas inquietuts y scandols en dit studi.*

LOS FLAQUERS DE BARCELONA, EN 1608

Lo día 29 de janer de 1608, lo Concell ordinari de la Ciutat celebrá sessió, ocupantse en ella «dels »apuntaments contenguts en dos memorials donats »per una persona que en ells ni en altra manera no »si anomena sobre lo courer lo pa de la flecha en »los forns construits en la duana de la present ciu- »tat demanant se li fassa arrendament de dits forns »ab la offerta fa de pagar per ell quiscun any mil »lliures: los quals memorials son del tenor seguent:

»Memorial dels beneficis que resultaran a la pre- »sent Ciutat y Poblats de aquella de fer coure lo »pa ques pastara en la Duana en los forns de aque- »lla; son los seguents:

»Primo lo qui empendra aquest tracte donara á »la present ciutat cada any Mil lliures ab la forma »que en altre memorial dira: que en sinch anys se- »ran sinch milia lliures.

»Item que los Ciutedans de la present Ciutat se- »ran mes ben servits en los altres forns que couen »per ciutat per los pobblats perque es scert que »coent la fleca ab dits forns per ciutat lo dia que

»dita fleca hi cou ordinariament los casolans tenen »mal recapte y los demes van en regit y los fan lo »pa agre de llevat y los forners donen per escusa »que la fleca nes la causa y axi coent dita fleca pels »forns de la duana sera fora aqueix inconvenient y »axí com ara los casolans preguen als fornes, les »hores dits fornes los pregaran vagen a coure en »lurs forns y los offeriran donar molt bon recapte.

»Item que coent dit pa de la fleca en dits forns »de la Duana dit pa sera ben cuyt y assaonat lo »que vuy nos pot fer coent ab los forns per Ciutat »perque lo pa se refreda portantlo per Ciutat sens »cobrir y al estiu les mosques lo ensusien y los fo- »rasters ho tenen a gran inmunditia com lo veuen »aportar per Ciutat desde la Duana alla hon han de »coure.

»Item que en los forns de la Duana no se passa- »ra lo perill ques passa en los forns per Ciutat que »si volen ser dolents los fornes poden disminuir lo »pa y lo foraster y lo pobre rebrian aqueix dany: »que en los forns de la Duana noy hauria tal perill »perque los flaquers seran sempre presents.

»Item que coent en dits forns de la Duana si lo »Mostasaph o altre official a qui toca conexer si »los flaquers donen lo pes al pa que han de donar »conforme lo escandall los te fet la ciutat poria »anar a la Duana a la hora que sabria que los fla- »quers aurian de coure y trobant lo pa tot junct en »la istancia dels forns poria fer experientia si dit »pes estava en dit pa y dits flaquers avent fet frau »serian castigats lo que avuy nos pot fer perque en

»avent umplerta una post de pa lo mosso la car»rega y la aporta al forn ahont de coure y si lo »mostasaph ne troba una per fer experientia de »aquella les altres li escapen per anar en diferents »forns y per diferents carrers y axí lo poble pot re»brer gran dany: y en los forns de dita Duana per »temor de que dit mostasaph no vinga donaran lo »degut.

»Item que axi mateix en lo temps que tindrian »dits flaquers lo pa o en pasta o coense en dits »forns de dita Duana porian venir los Señors Con»sellers o les persones a qui ho volrian cometrer »dits Sors. Consellers per veurer si lo pa que aurian »pastat seria bo y conforme lo escandall y si no era »bo ho porian castigar y posarhi remey lo que vuy »nos pot fer perque en pastant y trahent lo pa de »la Duana es tot un temps y no ia temps de trobar »lo dit pa tot junct com faria si se coia dit pa en »dits forns de la Duana: y tambe porian ordenar »los Sors. Concellers que no traguessen dits flaquers »lo pa cuit de dita istancia de dits forns que no fos »vist per las personas o qui seria comes.

»Item que coent dit pa de la fleca en dits forns »de la Duana se priva que dits flaquers no porian »fer les barrines en pastar en llurs casses, de blat »que compren en la plassa perque vuy pasten en »ses casses o a casses de sos amichs y envien lo pa »pera coure al forn mateix que couen lo pa de la »fleca y del forn enfora repartexen dit pa per los »venedors arrebueltas del de la fleca y la Ciutat reb »gran dany que no fa desaxida de sos forments y

»poria ser que comprasen o fessen comprar del for»ment que ven la present Ciutat als Ciutadans ab »tanta perdua com tothom sap y pasten del dit for»ment venentlo tant car com se ven en la fleca. »E axi mateix sels privara que no poran posar dins »la duana farina alguna fora del que la Ciutat los »dona los sachs perque si dits flaquers no poran »treurer de cada sach mes pa del que esta per lo »escandall perque no ley enfornarien y se desco»briria la barrina y lo porian castigar per averla »feta: es cert no la faran de ninguna manera y en »la plassa noy haura tanta requesta com hia vuy y »los Ciutadans poran comprar ab mes sosego y la »Ciutat no fara tanta desaxida de forment en la »plassa y no perdra tant com pert vuy puix dits »flaquers no compraran.

»Item que coent en dits forns de la duana se lleva »un monopoli que los flaquers fan y es que com »ells fan dolent pa tant per les barrines fan mes»clant forment dolent ab lo de la fleca com per fer »lo pa alis, tenen un consert entre ells que no tor»nen a pastar que tots los flaquers no aien acabat »de vendre tot lo pa que tenian pastat y axi es for»sat á la pobre gent que an de menjar comprar lo »pa dolent que ells fan, lo que no serie si coien en »dits forns perque les hores aurian de pastar dits »flaquers de sis en sis o de vuyt en vuyt y nos tin»dria respecte si los altros aurian acabat de ven»drer y axi sempre hi auria pa fresch y per temor »que nos restas lo pa dolent lo aurian de fer bo per »por de perdre lo que vuy moltes voltes venen pa

»pastat de tres y quatre dies ques dur com una pe»dra y al estiu lo venen florit y lo poble reb gran »dany.»

Es sumament curiós aquest *Memorial*, puix posa de relleu las sofisticacions del pa, forma adoptada pera la distribució de las farinas, y un nou plan sotmés á la delliberació del Trentenari, á fí d'evitar abusos dels flaquers, mellorant la condició de la primera materia alimenticia.

Lo segon Memorial de que parla l'acta, no creyem del cas continuarlo, puix dista molt de tenir la importancia del precedent. Es una relació de las obligacions imposadas al arrendador del dret de un sou per lliura del pa que's cogui en la *Duana*, detallantse la manera de pagar quiscun any las mil lliuras, ab la obligació de construir forns á sas despesas, dret d'inspecció dels forns de la ciutat, etc.

Acordaren donar plenas facultats als Concellers perque tracten y resolguen dita proposta del modo més convenient á la cosa pública. Essent aceptada per aquestos la dita proposta, conclogueren lo tracte ab la *anónima* persona.

Als flaquers caygué com una bomba aytal resolució, puix los privaba de seguir ab los abusos y traficas comesos en profit de sa butxaca; axí es que determinaren oposarshi per tots los medis, legals ò ilegals, de que poguessin disposar. En la acta de la sessió del 15 de febrer de 1608, se referexen los fets seguents; ço es, que «anant la persona ab qui »se ha fet dit tracte preparant los aparells necessaris »per al exercici del coure dit pa ha insurgit que los

»flaquers sentits de aquest fet se son cohadunats y »han ab grans indirectes procurat pervertir als for- »ners de qui lo arrendador se valie de hont ha re- »sultat lo desastre ques segui en dies passats, com »tots sabien, en la persona de antoni costa forner »al qual feriren al cap ab dos coltellades que li ha- »vien donades y juntament li havien levat quatre »dits de la ma dreta, ab qui havie tractat dit arren- »dador prengues lo carrech de servir en dits forns »y passa lo negoci tant avant que en gran emulatio »de la desliberatio feta per est concell, anant bar- »thomeu melons encantant lo tall del molto de la »coresma acudiren en lo porxo de sant Jaume nar- »cís jonch y Pere Rocha flaques y digueren que »digues al arrendament dels forns de la duana mil »y sinch centes liures y desitjant ells dits magní- »fichs senyors consellers saber ab certitut lo que en »dit fet passave enviaren a cercar a dit narcis Jonch »y li digueren que si estave en lo que havie dit a »Barthomeu Melons de la dita de mil y sinch cen- »tes liures als dits forns y dit Jonch respongue queu »deye burlant y apres se entengue que dit Pere ro- »cha anave dient lo mateix tot per destorbar segons »se collegeix lo que ab tanta maduresa y utilitat de »la ciutat ses fet, del que se reb informatio perque »se vejen les culpes dels culpats y com apres se »hagen offert algunes persones ques diu donarien »mil y siscentes liures per cada any en dit arrenda- »ment dels forns y axi desitjant dits señors conse- »llers acertar y fer son descarrech y acudir al que »sie mes benefici de la present ciutat per ço ho pro-

»posaven perque vege aquest consell si se estara al »acte sa fets considerats los gastos y preparatoris »fets per lo arrendador o si se posava en lo encant »publich.»

Lo concell, atenent á que al arrendador li devían que la Ciutat tingués eix nou é inesperat rendiment y á que lo compromís estava ja contret, acordá no poderse revocar la adjudicació.

Com se veu la tempestat condensada dels flaquers, disparava sos primers llamps. Al Dietari Municipal pertanyen las tres citas que continuarem:

«Dimecres XXVII (de febrer de 1608).=En »aquest die comensaren a coure los forns de la dua- »na per lo arrendador qui es Gabriel steva merca- »der, quils ha arrendats per sinch anys a raho mil »lliures per any, si be lo acte diu Anthoni Joan »llobet.»

«Dijous XXVIII.=Dit die los flaquers de la dua- »na no agradantlos lo tracte del arrendament que »la ciutat ha fet dels forns de la duana per llurs in- »teressos particulars se amotinaren tots fent moni- »poli y determinaren de no pastar y no contents de »aixo fent compte que la ciutat los hauria manaster »anaren per las plassas y prengueran tot lo pa dels »venedors ab intent fundat que no haventi pa per »les plasses la gent se avalotaria y la ciutat no tro- »baria qui pastaria y aixi ells farian lo que volrian »y fet tot asso tots los flaquers que foren en lo moti »y monipoli se absentaren ys posaren per las sgle- »sias fent compte que per la vellacaría que havian »feta los castigarian sils podian haver les quals co-

»sas encontinent foren sabudes per los senyors con- »sellers y en lo mateix punt anaren a la duana y »veren que passava de la manera los havian refferit »y aixi determinaren perque la ciutat no stigues »desprovehida y que la gent nos avalotas y les plas- »ses stiguessen provehides de pa de sercar homens »y dones que anassen a la aduana a pastar passar, »la farina y aixiu feren per no trobar altre remey »mes prompte ni mes convenient.»

«Divendres XXVIIII.=En aquest die los senyors »consellers sentint molt lo monipoli y coaduatio »que los flaquers havian feta lo die de air y vent lo »grant agravi ques havia fet a la ciutat determinaren »que lo sindich de la ciutat fes istantia y part for- »mada en la regia cort contra los tals delinquents »y aixi encontinent enviaren al senyor virrey mos- »sen Bernat Romeu ciuteda y mossen Alexandre »Aguilar cavaller juntament ab Joan sala sindich »de la ciutat pera notifficar a sa excelencia totas »las cosas sobra ditas les quals portavan scritas ab »un full de paper contenint tambe la enquesta que »la ciutat feya als tals delinquents, y aixi arribats a »palassio notifficaren a sa excelencia las ditas cosas »y li suplicaren de part de dits senyors consellers »fos servit castigar lo tal delicte y los tals delin- »quents que la ciutat ho tindria a particular gratia »y merce y lo dit sindich li lliura lo dit paper lo »qual contenia la denuntiatio y enquesta que lo dit »sindich feya als dits flaquers y lo senyor virrey »prengue lo dit paper y digue que ell faria encon- »tinent un billet a micer sala Jutge de cort y que

»juntament ab ell li enviaria la suplica que li han »donada y que ell li acomanaria lo negoci y lay »encarragaria molt y que lo sindich de la ciutat »acudis despres de dinar a ell y que fortificas dita »enquesta que ell faria iusticia.»

Lo *trentanari* ò concell ordinari de la Ciutat, se reuní lo 1 de març, tractant dels fets ocorreguts en los dos días anteriors. Allí se manifestá com los flaquers *vehent sels levava la ocasió de fer barrinas y altras llibertats suas* s'havían avingut á no pastar *si ia no fos que poguessen coure fora la duana com solian ab motiu que los forners los pastavan la farina y'ls portavan las posts al forn y las tornaven y que ara sels levavan totas aquestas comoditats.* Los Concellers los amonestaren y advertiren, oferintlos que lo concell del present día s'ocuparía d'ells *y que sels faria tot bon tracte en tot lo que tingues loch*, mentres que ells obeissen y pastassen per ara *y no contractassen al que per la ciutat era ordenat.* Però res obtingueren d'ells; al contrari, s'amotinaren y sucsehí lo relatat pel Dietari, en lo dijous 28 de febrer.

En dit concell del 1 de març, lo Conceller en cap doná compte de totas las diligencias per ells y pel síndich practicadas contra los flaquers á conseqüencia dels fets dels días 28 y 29. Lo Trentenari acordá «que sie revocada la confraria dels flaquers »y forners y totes les ordinations de dita confraria »y quels sien tretes les pasteres de la duana, dels »flaquers qui les hy tenen y quels sien enderrocats »als dits flaquers tots los forns que tenen en ses

»cases y que dits flaquers sien fets inhabils per a »tots officis y beneficis de aquesta casa» y á més «proceynt a desindiculatio en lo que los privilegis »y ordinations desta casa donan loc publicant los »ab crida publica la dita revocatio de confraria or»dinations ordenant que los señors consellers co»metan aquest negoti en particular ad alguna per»sona per a que acuda al señor loctinent general a »solicitar la causa contra dits flaquers y altros cul»pables en dit delicte continuant dits señors con»sellers la instantia per medi del síndich sens poder »la alçar sino es ab deliberatio de aquest consell» autorisantlos per fer totas las diligencias y gastos que convingan per aquest assumpto.

Axí donchs, los Consellers, lo dilluns 3 de març de 1608, feren publicar la crida que segueix:

»Ara hoiats tothom generalment queus notifican »y fan a saber de part dels magnífichs Consellers »de la present Ciutat de barcelona: Que com ells »dits Señors Consellers atenent al benefici de la »cosa publica ab deliberatio del Consell ordinari »celebrat a 29 de Janer y a 11 de febrer prop pas»sats apres de molts y diversos tractes y parlaments »sobre asso tinguts haguessen resolt sa molt conve»nient coure lo pa de fleca en los mateixos forns »que son dins la aduana hont se pasta y no fora »en los forns de particulars com abans se feya per »moltas y molt evidents rahons que en asso han »considerades y per dita causa haguessen fet tracte »de arrendament y concert ab Anthoni Joan lobet »calsater desta Ciutat qui ha empres y asegurat per

»temps de sinch anys, de vint de febrer prop pas-
»sat en avant comptadors reparar y mantenir los
»quatre forns que te la Ciutat en dita duana y coure
»en ells tot lo pa de fleca que la Ciutat pastara pa-
»gantli per lo coure a raho de un sou per lliura que
»es lo mateix que la Ciutat solía donar als flaquers
»per lo coure quant coyhian en los forns de parti
»culars, los dits flaquers ab animo deliberat segons
»se es dit de impedir y torbar aquest tracte per los
»propis interessos illicits y molt danyosos al be
»comu per moltas vias han procurat desviar lo aixi
»amenassant a les persones de que dit Lobet se
»havia de servir per a regir los dits forns com per
»altras vias malas y escandalosas y assenyalada-
»ment dijous passat no duptaren temeraria y atre-
»vidament juntarse y coadunarse fent monopoli y
»deliberar de contrastar per totas maneras al dit
»arrendament y posant per obra tan iniqua deter-
»minatio dit die al vespre tots sen aren a la duana
»ab sos mossos sens voler pastar y aiutant mal a
»mal reculliren tot lo pa que tenían per las plassas
»per a vendre pensant aixi commoure lo poble con-
»tra dits magnífichs Consellers y Consell ordinari
»o lultim ibrar a dits Señors Consellers a haver de
»revocar y anullar dit acte de arrendament y per-
»metrels de que poguessen coure fora com abans
»solian y sino fora la molta cura y diligentia que
»en asso dits señors Consellers tingueren fent pas-
»tar per dones y altras personas la Ciutat se fora
»vista en molta necessitat de pa. Per tant los dits
»Señors Consellers y Consell ordinari celebrat al

»primer del corrent mes de març sentintse com es »just de la protervia y danyat animo de dits fla- »quers pera que a ells los sie en pena y als altras »en exemple usant del poder que en aquestes coses »tenen per reals privilegis usos y stils de la dita Ciu- »tat han revocat la Confraria de dits flaquers y for- »ners de la present Ciutat y totas las ordinations de »dita confraria y ha fet y declarat inhabils a dits »flaquers de tots officis y beneficis de la dita Ciutat »etiam fins a proceyr a desinsiculatio de les bosses »de Casa la Ciutat en lo que los privilegis y ordina- »tions de dita Casa de la Ciutat donan loch y per- »que de les dites coses lo sindich de la Ciutat ha »feta denuntiatio criminal en la regia cort contra »dits flaquers y altros culpables perço desijant dits »señors Consellers que los qui tenen culpa en aquest »delicte sien condignament punits y castigats offe- »reixen y en sa bona fe y paraula prometen a tots »y sengles officials Reals y ministres de la Unió »que per cada hu de ditas personas culpables qui »tindran provisio *de capiatur* que ells captararan y »posaran en ma de la regia Cort los donaran y pa- »garan de diners de la Ciutat deu liures moneda »barcelonesa attes axi es estat deliberat per dit »Consell ordinari desus chalendat y perque les dites »coses a tothom sien notories, etc.

»Bruniquer notarius.

»Fonch feta y publicada la present crida per los »lochs acostumats de la present Ciutat de barcelona »ab so de set trompetas per mi Barthomeu Melons

»trompeta de la Ciutat a 3 de Març del any 1608.»

La crida doná algun resultat, ja que més avant tenim conexement d'haverse pagat 10 lliures á dos porters reals per la captura de Joan Otger, flaquer, complicat en dit succés, y altres 10 lliures á dos soldats de la *Unió*, puix apresonaren á Joan Boterich, flaquer, altre dels inculpats.

Mentrestant lo Síndich de la Ciutat prosseguía la causa contra los flaquers, davant del magnífich micer Miquel Sala, jutge de Cort.

Lo 6 de març los Concellers posan á conexement del *Trentanari* haver fet treure á tots los culpats las pasteras de la Duana, y que se informarán de *quins forns se podrien trobar de flaquers pera ferlos aderrocar y si fins assi no ho han fet es per no haver tingut noticia quins son y sabut a hont son se exequtara dita deliberatio en dit Cap.* També comunican las providencias presas á fi de que la Ciutat no restás desprovehida, á quin obgecte posaren *tres persones abonades y de molta confiança per sobre estants de dita Duana.* Lo concell disposa sían fabricats dos forns més, per quant los quatre forns allí existents ni treballant nit y día bastarían á suministrar lo pa necessari al consum de Barcelona.

Finalment los Concellers posaren á conexement d'aquell consell còm *sels ha offert algunes persones que entendrien en Arrendar la fleca de la present Ciutat sempre que la present Ciutat li estigue be arrendarla*, lo qual consentí lo concell y delegá als Concellers que *vegen y tracten lo del Arrendament del pastrim si conve y en quina forma porie estar.*

Lluny de calmarse los ánimos dels flaquers, aquestos no perdonavan la humillació suferta ab la pèrdua de sa institució gremial. La impotencia los feu maquinar nova venjansa, la que no tardá en ferse sentir.

Interin, en la sentada que celebrá lo *Trentanari* en 24 de mars, fou notificat un important robo de forments *axi de la llotja com dels pallols, axi de compte de la ciutat com de diversos particulars, que alli staven recondits*, realisat *rompent las rexas de la llotja y altrement.* Foren presos dos homes y pregonadas per la Ciutat públicas cridas oferintse premis als descubridors dels delinqüents.

Novament dexarèm que lo esmentat Dietari Municipal nos fasse relació de altres graves disturbis maquinats pe'ls flaquers, que son los derrers de que havem tingut conexement:

«Divendres IIII (abril y Setmana Santa).—En »aquest die los senyors consellers ab sas gramallas »negres foren al offici a la Seu y stant oynt lo offici »vingue nova que se havía posat foch en la duana »en lo lloch ahont eran los forns y que tot se cre»mava y sabentho los consellers determinaren que »lo conseller quart hi anas a remediaro fins que lo »offici fos acabat y apres hi anirien tots y los con»seller ho enviaren a dir al Senyor Bisbe suppli»cantlo que fos servit de acabar lo offici prest y do»nar llicentia per tocar la campana de Santa Ma»ría: y aixi encontinent lo conseller quart hi ana y »envia a Santa maria pera que tocassen la campa»na y toca encontinent y tambe los consellers fe-

»ren fer crida per tota la ciutat que tots los mestres »de cases y fusters anassen á remediar lo foc: y en »ser alli lo conseller quart acudí moltissima gent y »remediaren lo foch ab aygua y enderrocant parets »y lo millor que pogueren lo apagaren y es cert que »si no si hagues donat lo remey tan prompte tot se »fora cremat que ja las bigas de la sala de las ar- »mas comensaven á cremar pero divertiren lo foch »ab aygua: y en ser acabat lo offici a la seu los »quatre consellers que eran restats al offici anaren »a la duana y stigueren alli tots los sinch consellers »fins á tant que lo foch fou apagat: y poch apres »que los consellers eren arribats a la duana hi arri- »ba lo Senyor virrey y se offeri als consellers que »vessen si era bo en alguna cosa que ell aiudaría a »la ciutat en tot lo que sería manaster: y los Se- »nyors consellers li stimaren molt la perfecta y ley »agrairan molt.»

Reunit lo Concell ordinari en data de 9 d'abril, lo Conceller en cap doná compte del fet que refereix lo dietari, expressant com se presumía dit *incendi serii stat fet malitiosament y donada obra, y no a cas fortuit* y per conseqüencia no haventne certitut, *se han fet y fan alguns procehiments y se reb informatio devant lo magnifich micer Miquel Sala hu dels jutges de la Regia cort.* També relatá en lo Concell, com *moltas persones se posaren en notable perill de la vida y reberen dany en ses persones ab la esperança sels doná de la paga, y en particular un pobre blanquer resta estropeat per haverli caygut una viga desobre y haverli romput una espalla: y*

tambe falten moltes aynes ques manllevaren per reparo de dit incendi que se han de satisfer: y axi mateix es necessari repararse dita stancia perque reste closa la duana. Determiná lo Concell que s'abone, pe'ls Concellers, tot lo que siga é importi, tant jornals com materials perduts, y que al blanquer malmès per la viga se li pagui mentres estiga malalt, la quantitat diaria que aquells estimen oportuna. Las galledas, portadoras y altres eynas perdudas importaren 61 lliuras 6 sous 4 diners.

També se feu cárrech lo propi Concell ab motiu del incendi, de *quant danyos y perjudicial sie que los forns estiguen tant junt a la sala de les Armes*, creyent necessari y beneficiós, per obviar las dificultats d'axò provinents, *posar los dits forns en altre lloch convenient lluny de dita sala de les armes*, y axò passá al Concell de Cent celebrat lo 14 d'abril següent, lo qual doná facultat als Concellers pera que ho tracten ab dos personas de cada estament *y del parer quey pendran ne fassen relatio en lo savi Concell de cent quis celebrara lo die de Sant March.*

Als pochs días fou pregonada la següent crida:

«Ara hoiats tothom generalment queus notifican »y fan a saber de part dels magnifichs Consellers de »barcelona: Que com divendres de la semmana »Sancta prop passada que comptavem quatre del »present y corrent mes de Abril sie seguit lo cas del »incendi de la duana del pastrim de la present Ciu»tat que a tots es notori y sie pretes que dit cas se»rie fet ab animo deliberat y malicios per ço dezi»jant dits Magnifichs Consellers certificarse de la

»veritat y que dit cas tan atros y tant gravos si es »fet acordadament sie condignament castigat diuen »y notifiquen y en sa bona fe y paraula prometen »que a qui denuntiara y donara prova plena y con- »cloent y posara en ma de la regia cort al qui ha »perpretat dit delicte li donaran y pagaran de pe- »cunias de la Ciutat sis centes liures moneda bar- »celonesa ultra los premis que Sa Excelencia ab »sas reals cridas offereix donar y perque les dites »coses a tothom sien notories, etc.

«Sebastia Bruniquer notarius.

»Fonch feta y publicada la present crida per los »llochs acostumats de la present Ciutat de Barce- »lona ab so de sis trompetas per mi Barthomeu »Melons trompeta de la Ciutat a 19 de abril any »1608.»

Lo 25 d'abril exposaren los Concellers al *Trentanari* lo plan, combinat ab las vuyt personas á ells ajuntadas, de lo que's podría fer respecte al cambi de lloch dels forns y administració del pastrim. Admès pel Concell, s'acordá fos tret de la Duana, habilitant á dit obgecte *lo pallol qui está iunt á la muralla de la marina y un pati que allí serca está, en lo qual los traginés de mar acostuman detenir sos animals los díes de treball.*

Per sa estreta relació ab los fets que narrem, no será inoportú copiar la següent disposició respecte á cert aprovisionament de pá en circunstancias anormals, dictada lo 7 de maig de 1608, que proba la previsió de nostres Concellers:

«Item attenent que per los dies ques faran las »festes de Sant Ramon per lo molt gran concurs de »gent que acudira hi hage bon pa per les plases y »millor del que fins assi delliberaren sien fetes dues »tretes de çent sachs cascuna ço es la mitat blat de »cicilia y la mitat blat de Narbona pera fer pa de »fleca posantlo a raho de 12 lliures 12 sous lo sach »que son 3 lliures 3 sous la cortera.»

Los Concellers proposaren al Concell de Cent de 27 d'octubre de 1608, que per obviar los abusos y danys subsegüents á la mala fè dels flaquers, los qui, *per llurs particulars interessos y profits al temps pastaven feyen molt dolent pa*, á despit de *que per la Ciutat sels donas bon forment y sels fessen com sels feyen escandalls de molt bon pa*, desprès de detingut estudi *han pensat que lo millor expedient sería que la present Ciutat procuras arrendar la fleca ab bona forma.* Inclinantse lo Concell al arrendament de la fleca ò pastrim de conformitat á un curiós *Memorial* ò plech de condicions, de que's doná lectura, se vegé obligat á escoltar una reclamació interposada per Gabriel Esteve arrendador dels forns de la Duana, al qui concedí la paraula y també á sos advocats. Convensut lo Concell de que no ho podía efectuar sense lesionar los drets adquirits per dit Esteve, acordá *que per ara nos moga cosa alguna sino ques continue lo pastrim en la forma que vuy está.*

Lo *Memorial* esmentat es bastant curiós y vé íntegrament copiat en lo llibre de *Deliberacions del Concell, 1608.* A nostre gran recansa y per no allar-

gar ab profusió de datos lo present treball, havem dexat de copiarlo ò extractarlo, majorment quan las condicions y pactes que conté, resultaren refusats per la Ciutat.

Altra vegada se tractá del assumpto en lo Concell de Cent del 13 de novembre, hont considerant *que los pobres en tot temps axi en los anys sterils com en los pingues sempre patexen y desijant que dits pobres sian rellevats del molt que patexen y en lo porvenir tingan bon pa y molt, han pensat que axi com lo arrendament se havia de fer á qui més quantitat de dines donaria á la ciutat, seria més convenient y benefici dels pobrés que lo arrendament se fes á qui més onses de pa donara conforme lo escandall sera fet.* Conclogué lo Concell de Cent, que per una junta, allí nombrada, fossin fetas y presentadas novas bases pera resòldreho del modo més equitatiu.

Axí las cosas, reunit lo *Trentenari* lo 15 de janer de 1609, lo Conceller en cap explicá còm pe'ls flaquers han estat suplicats *cadal día ab gran vehemencia y humilitat: Que attes ha tant patexien sens culpa (de hont ha resultat tota llur ruhina) volguessen apiadarse aells y abrassarlos com a fills y restituhirlos en son pristino stat axí la confraría com les ordinacions y pera tots officis y beneffìcis de la dita Ciutat perqué puguen servir a la dita Ciutat.* Escoltada una súplica dels flaquers y ohits los descárrechs donats per ells y per son advocat, resolgué «*que attes los flaquers se son sotsmesos*» «*sien tornats a habilitar y restituhida la confraria y ordinations de aquella*» en son ser y estat abans de la inhabilitació.

Lo 29 de janer de 1609, los Consellers donaren compte al concell de que pensavan *arrendar la manifatura del pastrim a qui per mancho la fara o arrendar a qui mes donara en dines en benefici de la present Ciutat.* Passant á votació, *los vots restaren en paritat que nos pogue pendrer altre resolutio,* acordantse en conseqüencia, se *procure algun altre expedient que estiga en beneffici de la present Ciutat y se puguen remediar los grans danys y inconvenients representats.* Proposat eix cas al Concell de Cent que's celebrá lo endemá 30 de janer, resolgué: *que los flaquers pasten en la duana com antiguament pastaven aventatjantse dits magnífichs Consellers en lo de les manifatures com de sas magnificencies se confia. Cometentlos lo present Consell la exequutio de dites coses a dits magnífichs Consellers ab plenitut de poder ab tal y tanta facultat y potestat qual y quanta lo present Consell la te sens refferiment algu.*

Lo 27 de febrer, se pregonaren per Barcelona las següents interessants disposicions:

»Ara hoiats tot hom generalment queus notifi»quen y fan a saber de part dels honorables veguer »balle mostasaph administrador de les places de la »present ciutat ço es cascu en quant toca a la Ju»risdictio. Attenent y considerant los magnifichs »consellers y prohomens que per privilegis Reals lo »pastar en la present ciutat esta privative concedit »a dits magnifichs consellers en nom de dita ciutat »los quals de ordinari tenen gran provisio de for»ment y aquells nos podien despedir sino es ab

»molt gran perdua de dita ciutat tenint molts mila-»nars de ducats empleats ab dits forments recon-»dits en les sitjes sols perque en temps de necessi-»tat no patisquen los ciutadans y habitants en dita »ciutat deixantse de sbaltir dits blats per lo gran »exces ques fa de pastar per diverses persones en »molts llochs de la present ciutat prestant lo nom »a moltes persones que fan dit exercissi de pastar »en notable dany de dita ciutat per ço y altrament »desitjant remediar dits excessos dits magniffichs »consellers y prohomens precehint deslliberatio del »consell ordinari statuiren les coses seguents:

»Primerament statuyren y ordenaren que ningu-»na persona de qualsevol stat grau o condicio que »sie gose ni presumesca de aquesta hora en avant »pastar o fer pastar pa pera vendrer en qualsevol »lloch de la present ciutat per si ni per interposa-»des persones sino es en casa de la duana per los »flaquers que la dita ciutat te designats sots pena »de sinquanta lliures y de esser ipso facto privat de »tots officis y beneficis de la dita ciutat si acars y »stave insiculat y en lloch de aquells esser insicu-»lats altres. E si acars no pora pagar la dita pena »de L lliures haja destar xexanta dies a la preso »sens poderseli fer gratia ni remissio alguna.

»Item com los qui fan pastar en dits lochs se ha-»jen de servir de flaquers forners o fedrins de aquells »los quals poch considerant lo molt dany causen a »la present ciutat per donarlos alguns salaris aven-»tajats pasten en dits llochs ab molt gran desorde »per tant dits magnifichs consellers y prohomens

»statuiren y ordenaren que ningun flaquer ni for- »ner axi mestres com jovens ni altres qualsevol per- »sones gosen ni presumesquen desta hora en avant »pastar ni forneiar en ningun lloch ni casa de la »present ciutat la hont se tinga notitia o sospita se »pasta pa pera vendrer sino es en la dita casa de la »duana per los mateixos flaquers alli designats sots »pena de cent açots y de no poder tenir dins de la »present ciutat forn ni fleca per ningun temps.

»Item com los moliners sien causa del dany se »fa en lo pastar en la present ciutat per aiudar als »flaquers y altres persones que passen blat al pes »fent aportar aquells en diferents cases y llochs »haont se fa grangeria y exercici de pastar pa pera »vendrer. Per ço desitjant obviar ha tant notable »detriment y dany que redunda ab benefici publich »de la present ciutat per no poder despedir de »aquesta manera los blats que te ensitjats y com- »prats Statuyren y ordenaren que de assi avant »ningun moliner axi amo com mosso ni altra qual- »sevol persona presumesca passar blat per lo pes »de la farina en un nom per altre que sabentse y »entenentse per qualsevol via que lo sach o sachs »ques faran molrrer son de flaquers forners o altres »persones de quis te sospita que fan pastar pera »vendrer y conega no esser blat de la ciutat ho »haja de denuntiar ab administrador o sotadminis- »trador de les places sotspena de cent asots y ban- »dits de la vagaria per temps de sinch anys.

»Item com sia de grandissima importantia ques »sapia lo blat que entra en la present ciutat ha hont

»se descarrega perque se puguen millor descubrir »los fraus se fan en lo pastar blat que no es de la »ciutat per ço dits magnifichs consellers y proho-»mens statuiren y ordenaren que tot lo blat que en-»trara en la present ciutat axi per mar com per ter-»ra sia denuntiat per los quils antreran als porta-»lers anomenant lo nom y cognom del collater o »altre persona quisvulla sie qui lo aportara o fara »aportar designant lo numero de les quarteres y la »casa haont se aportara perque los portalers o pu-»guen axi scriure y continuar en sos llibres y que »ninguna persona de qualsevol stat grau o conditio »que sie gose ni presumesque passar blat sens denun-»tiarlo a dits portalers que la casa ha hont se apor-»tara sia axi mateix denuntiada sens posar un nom »per altre sots pena de xexanta dies de preso per »quiscuna vegada sera fet lo contrari y en la matei-»xa pena incorreguen los portalers que sera trobat »haver dexat entrar blat a algu sens haver conti-»nuat en lo llibre que per dit effecte aportaran en »los portals.

»Item que qualsevol persona que sera stada tro-»bada y acusada haver recullit en sa casa ninguna »colla o altra sort de blat axi del que entra defora »la ciutat com del que se ven en la plassa a flaquer »o a flaquers o altres qualsevol persones que fassen »offici de pastar pera vendrer que a la tal persona »per quiscuna vegada que aura fet lo contrari in-»correga en pena de vint y cinch lliuras y de xe-»xanta dies a la preso. E ultra les dites penes de »esser ipso facto privada o privadas de poder con-

»correr en qualsevol offici y beneficis de la present »ciutat. E axi mateix de poder esser insiculat en »ninguna bossa de dita casa de la ciutat si y segons »en lo primer capitol de les presents crides esta »statuit y hordenat.

»Item que si acars sera trobat blat farina o pa »de ningun flaquer en la casa o altra part pera ven- »drer o per los venedors que indicat que sera per »persones expertes provaran no esser de blat de la »ciutat que a la tal persona incorrega en perdrer »lo dit blat farina o pa que trobat li sera y de deu »lliures irremissiblement.

»Item com importaria poch la sobredita prohibi- »tio que ningu prestas lo nom ha flaquers o altres »persones que fan offici de pastar pa pera vendrer »los quals se aiuden de moltes persones que no »considerant lo dany causan als blats de la present »ciutat passen en son nom moltissims sachs per lo »pes y despres que tenen les farines en llurs cases »fan que los flaquers y altres persones sen por- »ten dites farines per pastar aquelles. Per ço dits »magnifichs consellers y prohomens statuyren y or- »denaren que ninguna persona de qualsevol stat »grau o conditio que sie gose ni presumesque de »assi al devant passar blat per lo pes en son nom »essent de altri ni que dits flaquers ni dites altres »persones en son nom sen aporten y aportar fassen »de altres cases farina sots les mateixes penes en lo »proxim y precedent capitol contengudes.

»Item que ninguna persona habitant en la pre- »sent ciutat puga acullir en sa casa ni vendrer nin-

»guna sort de pa sino es dels que dits flaquers pas»ten en la dita casa de la duana ab lo senyal que »alli quiscun dells te sots pena de quiscuna vegada »que sera trobat lo contrari de vint y sinch lliures »y de estar xexanta dies a la preso.

»Item statuyren y ordenaren dits magnifichs con»sellers y prohomens que ningun ostaler ni altra »qualsevol persona que tinga posada no puga do»nar en sa casa als hostes ni consentir que en sa »casa mengen los hostes pa sino es lo ques pasta »en la duana per dits flaquers sots pena de xexanta »dies a la preso y de altres penes statuides ab altres »ordinations.

»Item que ningun forner de la present ciutat »puga vendrer ningun genero de pa axi de fleca »com de altres sots pena de vint y sinch lliures y »de estar xexanta dies a la preso.

»Item que ningun portaler de la ciutat deixe en»trar ni passar per dit portal de nit ni de dia nin»gun genero de pa de fora de la present ciutat sino »es ab expressa llicentia y voluntat en scrits dels »magnifichs consellers eo de la major part de aquells »sots pena de esser ipso facto privats de son offici »y que en lo primer consell se pugue traurer altre »en son lloch.

»Item com la experientia haje amostrat y mostre »lo gran dany que cause als blats y farines de la »present ciutat lo pastar los flaquers y particulars a »ocasio dels quals dits flaquers fan grans fraus per »tant dits magnifichs consellers y prohomens sta»tuiren y ordenaren que de aquesta hora en avant

»ningun flaquer axi jove com mestre examinat puga »pastar ni fer pastar ningun genero de pa per nin»gun particular sino es ab expressa llicentia en »scrits dels dits magnifichs consellers eo de la ma»jor part de aquells y sotascrita y sagellada per lo »scriva major de la present ciutat la qual llicentia »se adverteix als dits magnifichs consellers que no »la donen sino es per lo señor Virrey duch o du»quessa de cardona o altre persona titular a llur »albitre sots pena de perdrer los dits flaquers lo pa »que per quiscuna vegada trobat los sera fet lo »contrari y de esser ipso facto privat de la confra»ria dels flaquers officis y beneficis de aquella.

»Item statuiren y ordenaren los dits magnifichs »consellers y prohomens que de aquesta hora en »avant no sie licit ni permes a ningun traginer o »altre qualsevol persona aportar o fer aportar nin»guna sort de llenya de forn en ninguna part de la »present ciutat haont se entenga ni presumesca se »tinga fabrica de courer pa pera vendrer sino es »per los forns comuns dels casolans del pa y haont »couen lo pastrim del pa de la present ciutat ni »resmenys permetrer pastarlo rom ni casa per dit »effecte de descarregar semblants sorts de llenya »sensa expressa llicentia en escrits de la maior part »dels magnifichs consellers y sots pena de vint y »sinch lliures y estar xexanta dies a la preso y per »lo traginer qui aportara dita llenya en dites parts »prohibides a pena de cent açots y bandejats per »temps de sinch anys de la vegaria.

»Item statuiren y ordenaren los dits magnifichs

»concellers y prohomens que de aquesta hora en »avant no sie licit ni permes a ningun romaner ni »altres officials del pes de la farina deixar passar »per dit pes ninguna sort de blat o farines de nin»gunes persones que no paguen dret sino es ab ex»pressa licentia y facultat en scrits de dits magni»fichs concellers o de la major part de aquells sots »pena de vint y sinch lliures y de esser ipso facto lo »tal romaner o altre official qui fara lo contrari pri»vat de son offici y en lloch de aquell sen puga y »aja de traurer altre en lo primer consell ordinari.

»Item statuiren y ordenaren dits magnifichs con»cellers y prohomens perque ab mes facilitat se tro»ben his descobren los fraus que aserca les predi»tes coses se poden cometrer y los culpables sien »punits y castigats que de les penes pecuniaries en »los presents capitols imposades sen hagen de fer »tres iguals parts: la una de les quals sia per lo »official qui fara la exequutio y laltra per lo hospi»tal general de santa creu la altra per lo accusador »sens que los magnifichs consellers clavari adminis»trador ni sota puguen fer remissio ni gratia alguna »ni donar llicentia ni llicenties contra las prece»dents prohibitions en los capitols statuides y orde»nades y que la exequutio de dita pena de carcer »y la captura dels fraus dels delinquens sia do»nada als prohomens dels flaquers portales de la »duana ab asistentia empero de algun official real »o altre qualsevol dells a soles.

»Item statuiren y ordenaren dits magnifichs Con»cellers y prohomens que no sia licit ni permes

»a ninguns revenedors ni altra qualsevol persona »que tinga sago per revendrer vendrer en manera »alguna directament ni indirecta sago ni sagonet »sino tan solament los flaquers los quals hajan de »vendrer tan solament lo sago procehit del pastrim »de la ciutat sots les penes de perdrer lo dit sago y »sagonet y de deu lliuras irremissiblament exhigi»dores sempre se trobava ferse lo contrari.

»Calopa scriba Consilii.»

«Fonch feta y publicada la present crida per los »llochs acostumats de la present ciutat de barcelona »ab ço de vuyt trompetas per mi Barthomeu Me»lons trompeta de la ciutat a 27 del mes de febrer »any 1609.»

Proposat en lo Concell de Cent del 25 d'abril de 1609 lo que los Concellers, en compliment del acort de 7 de novembre próxim passat, havian tractat y concordat ab Gabriel Esteva, se posá á deliberació que *ó la Ciutat se acontentas de mil doscentes liures que dit esteva se offerie donar á la Ciutat ultra del preu per lo qual se li feu lo arrendament confirmantli la Ciutat aquell, o que la ciutat donas a dit Gabriel esteve Mil y dos centes liures per les quals hage de renuntiar a dit arrendament y a la causa te introduyda.* Aceptada la primera d'abdós solucions, N'Esteve hagué de pagar de més á més del preu per que li fou lliurat lo arrendament, 240 lliuras anyals.

Finalment, lo 31 d'agost de 1609, la Ciutat determiná arrendar la fleca y pastrim baix un nou me-

morial y bases insertas en l'acta de la sessió celebrada en dit día, que no reproduhim ja per mancarli interès després de quan se ha dit á aquest respecte.

*
* *

Portantnos los acontexements al any de 1609, y considerant acabada la relació del conflicte dels flaquers y nova administració del pastrim, tancarem eix treball ab la narració d'un segon y petit conflicte que's promogué ab certs monastirs de Barcelona, tal com ho explica l'acta de la sessió celebrada per lo Concell de Cent á 22 de juliol de 1609.

«Primerament fonch proposat per lo magnifich »señor Conseller en cap inseguint la deliberacio del »present savi Consell celebrat a sinch del mes de »Juny prop passat han procurat en repartir o fer »repartir lo forment del bollati esta determinat per »dit Consell se repartis entre los poblats y habitants »en la present Ciutat axi entre los llaychs com eccle»siastichs y monestirs y convents de frares y mon»ges de dita Ciutat y que les Persones llayques y »ecclesiastiques havien obeit al compartiment se »havia fet entre ells de dits forments del bollati, ço »es los seculars conforme se era ordenat per dits »Señors Consellers y los ecclesiastichs conforme los »era estat ordenat per lo Reverendissim señor Bisbe »de la present Ciutat y que fentse dit compartiment »entre los monestirs de frares y monges molts de »dits monestirs no han volgut rebrer lo forment los

»es estat aportat en los monestirs designats per dits »Señors Consellers fent gran força y violencia y »despres de haver descarregat dit blat dins dits mo- »nestirs y en llurs patis lo han tret defora al carrer »y en particular los frares del monestir de Santa »Catherina y de Sant Augusti que han fet gran re- »sistencia tancant los frares de Santa Catherina dins »lo pati de dit monestir als ministres de la present »Ciutat que feyen dit exersici ahont los han tinguts »enclosos per espay de quatre hores o mes fent lle- »var molts actes y requestes y protestations. Y com »ditas coses sien de tanta consideracio y requeres- »can prompte remey havien fet juntar lo present »Concell perque en ell si donas lo remey conve- »nient al honor reputatio auctoritat y utilitat de »la present Ciutat. Y que ans lo present savi Con- »sell nos congregas estant dits Señors Consellers en »la dita sala del consell era arribat augusti fores »scriva de manament trames per lo Excelentíssim »lochtinent general del present Principat y de sa »part los havia dit que tinguessen a be no anantar »ni provehir alguna cosa contra dits monestirs y »convents que ell interposaria sa auctoritat en dit »negoci y procuraria en asentarho a tota utilitat »auctoritat y honor de la present Ciutat. Y que »tambe era arribat en dita sala del consell lo molt »Reverent micer Macia Amell Canonge de la Seu »de Barcelona official y vicari general del Reveren- »díssim Señor Bisbe de la present Ciutat y de sa »part los havia dit que dit Señor bisbe pregava molt »a ses magnificencies fossen servits en no congre-

»gar dit Consell ni passar avant en fer alguns pro»cehiments contra lo Convent del monestir de San»ta Catherina ni altres que sa senyoria los donave »sa paraula que interposaria sa auctoritat en asentar »dit fet a tot beneffici y honor de la present Ciutat »als quals fores y Canonge Amell respective havien »respost que no podien dexar de congregar lo dit »savi Consell per lo que estava ja abans tocat y »cridat ab la campana y lo Consell se comensava a »congregar al qual tenian de representar lo que se »era seguit pero que agraien molt a sa Excelen»cia y a dit señor Bisbe llurs officis y bon zel amos»tren tenir a la present Ciutat y que de tot ne do»naven raho al present savi Consell y axi proposa»ven ditas coses pera que lo present Consell hi »fasse la deliberatio y conclusio que li aparexera »mes convenir a la utilitat honor y reputatio de la »present Ciutat. E volent dit Consell comensar á »votar sobre dit fet y coses proposades fonch dit »que de part del Reverendissim Señor Bisbe de »Barcelona demana licentia lo señor Canonge »Amell pera fer una embaxada al present Consell »y donada licentia a dit señor Canonge Amell en»tra en Consell: y entrat, de part del Reverendís»sim señor Bisbe digue que dit Reverendíssim se»ñor Bisbe pregave molt a ses magnificencies y savi »Consell que tinguessen a be de parar en dit nego»ci y no fer ninguns procehiments per ara contra »ningun Convent que sa Señoria Reverendíssima »los donave paraula de interposar sa auctoritat en »compondrer lo dit fet a tota utilitat y beneffici e

»auctoritat de la present Ciutat E exit de dit Con-
»sell dit Canonge Amell lo dit Consell sobre ditas
»coses feu deliberatio y conclusio: Que attes lo que
»per lo señor virrey es estat representat als señors
»Consellers per medi de Augusti Fores scriva de
»manament pregant los que en lo exces dels Pares
»de Santa Catherina sobre lo bollati del forment
»volguessen procehir ab benignitat y maduresa y
»tambe ates lo Reverendíssim señor Bisbe ha en-
»viat lo dit señor Canonge Amell son vicari general
»ab embaxada axi als Señors Consellers com al pre-
»sent Consell pregantlos lo mateix offerintse tots
»que dexantho la Ciutat en llur ma interposarien sa
»auctoritat y procurarien compondrer ho a gust de
»la Ciutat Que per ço attesa la intercessio de dits
»señors Virrey y Bisbe persones de tanta gravetat y
»auctoritat sie aquest negoci comes als señors Con-
»sellers pera que ab les persones quels aparexera
»aplicarhi vegen y miren quina forma se pora tro-
»bar per reparar lo dit exces y lo agravi que la pre-
»sent Ciutat y sos ministres han rebut donant sa-
»tisfactio y raho de tot axi al señor virrey com al
»señor Bisbe donant y conferint lo present Consell
»a dits señors Consellers sobre asso ses veus y for-
»ces ab refferiment al present Consell al que tota
»la sera oli barrils de polvora cuets y teja y tot lo
»demes que la Ciutat los acomana per la festa se
»havia de fer en la proffesso de la translatio de Sant
»Ramon se cobre y ho hagen de restituir a la pre-
»sent Ciutat attes nos feu dita profeso y quant nou
»restituescan los señors Consellers tornen á juntar

»despres dema lo present Consell perque dit Con-»sell hi puga deliberar y provehir y que de aquesta »deliberatio sen done raho esta nit al Señor Virrey »y al Señor Bisbe de Barcelona.

»E mes fonch proposat per dits Señors Conse-»llers que la total ruyna y destructio de la adminis-»tratio dels forments de la present Ciutat es lo gran »abus y exces que fan axi de frares com de monges »de la dita Ciutat en pastar en tan gran abundancia »com pasten de tal manera que la Ciutat no pot »despedir los forments y farines que te comprades »a tants grans preus com estan per provisio de la »present Ciutat y de sos poblats y es de manera que »si nos dona prompte remey a tant gran exces y »abus sera irreparable lo dany rebra dita adminis-»tratio de forments y la present Ciutat per ço se »propose al present Consell perque determine y de-»libere lo que mes convinga pera que no pasten »dits monestirs ni altres persones y lo que convin-»ga fer en benefici de dita administracio de for-»ments y de la present Ciutat. E lo dit Consell feu »deliberatio y conclusio que per remediar los danys »representats en lo present Consell los magnifichs »Consellers en nom de la present Ciutat arrenden »la fleca y pastrim della ab los pactes y apunta-»ments que als dits magnifichs Consellers y Consell »ordinari aparexera ab que quant dits apuntaments »sien fets los representen al present Consell perque »puga fer la deliberatio que sobre aquells convin-»dra fer y que en lo entretant que dits magnifichs »Consellers tardaran trobar arrendador totas les

»persones de la unió y tots altres qualsevol officials
»Reals asistescan y tingan aprop tots los monestirs
»que pastan pa pera vendrer y lleven tot lo pa ques
»pastara en aquells a les persones quel compraran
»e no res menys pugan y hagen de pendrer totes
»les farines y forments que entraran per los portals
»y pasaran per lo pes de la farina en noms fictes
»que seran dels qui pastaran en dits monestirs los
»quals pa farines y forments sien dels officials y
»persones de la unio quel hauran pres y sel partes-
»quen entre ells lo qual pa farines y forments que
»seran passades y entrades en noms fictes dits mag-
»nifichs Conseliers nol pugan fer restituir ni tornar
»abdicantlos lo present Consell la facultat. Y si
»acas hi haura sobre asso recossos alguns se hagen
»de declarar aquells en lo trentenari y que los qui
»entraran farines per los portals hagen de dexar
»penyores de or o de plata que valegan molt més
»del dret perque sis trobava haverles entrades per
»pastar los monestirs lo que valdran mes del dit
»dret sia y hage de esser dels qui denuntiaren: e
»que los dits officials y persones de la unio pugan
»tambe y hagen de pendrer les lenyes que aniran
»als monestirs que pastaran y capturar als flaquers
»y mossos que pastan en dits monestirs pa pera
»vendrer. E que los Señors Consellers no pugan fer
»polises algunes per lo pes per lo molrer los mo-
»nestirs que pastan o pastaran sino per aquella
»quantitat tant solament que hauran menester per
»llur provissio e que tingan obligatio de fer portar
»Compte per jornades per los officials del pes de la

»farina a cada monestir de les farines que passaran »en virtut de dites polisas procurant no donarne »mes del que hauran menester per llur provisio. E »que sempre ques pugan trobar algunes persones »enseculades en la present casa que hauran prestat »son nom scient y dolorosament per fer entrar blats »o farines per compte dels monestirs que pastan o »pastaran que *ipso facto* sien inhabils de concorrer »en officis y benefficis de la present casa: y perque »la maior part de aquest dany ve de estar les mu»ralles dels tallers y del baluart de llevant tant ba»xes que los dits Señors Consellers se servescan de »ferles adobar y reparar y que se hage y obtinga »un breu de Roma de justicia o de gratia de la mi»llor manera ques pora alcansar enviant desde assi »si aparexera convenir una minuta qual conve co»metent los señors Consellers lo obtenir dit breu a »la persona quels aparexerá més a proposit per la »facultat que pera daço lo present Consell los dona »y offerirli axi per la dispiditio de dit breu com per »sos treballs y tots los demes gastos de aquell mil »ducats provehint y ordenant que de la present de»liberatio sien fetas y publicades crides per la pre»sent Ciutat.»

La valiosa mediació del Bisbe y del Virrey de Catalunya en aquest conflicte, axís com la prudencia del acort pres pe'l Concell, portá, com no podía menos d'esperarse, á una complerta solució. Los frares de Santa Catarina retornaren la cera, pólvora y demés, retractantse de lo fet y dient *quels ha molt pesat lo disgust han donat á la Ciutat y que ells*

se sotsmeten a tot allo que a la Ciutat estiga be, satisfent y pagant lo que era de dret y rahó.

Resultat immediat de la prohibició de vèndrer pa los monastirs, fou una quexa dels barcelonins de que *puix la Ciutat lleva que los monestirs no pasten, los quals feyen bon pa, que es cosa justa que la Ciutat fassa bon pa perque los forasters y malalts pugan regalarse*, obligant als Concellers á esmerarse en las compras de blat per ells fahedoras. Emperò novas qüestions s'en originaren, en 1610, ab alguns monastirs de monjas, especialment ab los de las Magdalenas y de Santa Clara, motivant l'envío d'un embaxador á Roma, encárrech que's confiá al notari Bruniquer.

MOTÍ DE GENOVESOS Á BARCELONA

EN 1624

Era lo dimars 9 d'abril del any de la nativitat de nostre Senyor Jesucrist 1624. En lo port de Barcelona estavan anclats uns galions novament fabricats en nostres dressanas per compte dels germans Judici, genovesos. Tripulavan estos galions mariners mallorquins y genovesos. Al ensemps se trobavan en lo port, cinch galeras armadas de la ciutat de Gènova, las que foren causa principal del succés que ressenyarèm.

Davant lo portal de Mar, axí anomenat al de nostras murallas que s'obría junt á la Duana y enfront lo plá del Palau, disputaren, en lo día predit, alguns mallorquins y genovesos, tripulants dels galions de Judici. Las renyinas prompte's convertiren en forta brega, essent «*tant encesa esta rixa que*» «*se inmiscuyren los soldats genovesos de dites galeres en ajuda de dits soldats genovesos de dits galeons,*» los qui baxaren á terra armats de mosquets, arquebussos y pistolas, posant en gran perill als mallorquins.

Gran fou lo avalot y remor que s'armá, corre-

guent tot seguit, per dins Ciutat, la nova de la lluyta. Nọ tardá á presentarse en lo lloch de las barallas, lo Veguer de Barcelona, ab alguns de sos ministres y subordinats. Los genovesos, desoint la veu d'aquella autoritat, lluny de reportarse, *feren molt gran resistencia al Rey nostre Senyor y tiraren á dit veguer algunes escopetades ab arma de foch que fou miracle se escapas viu.*

Axò vist per los que restavan dins de las galeras de Gènova, desembarcaren major nombre d'homes en son socors, per manera que lo conflicte, en lloch de mitigarse ab la intervenció del Veguer, comensá á pendre proporcions de major gravetat.

Com acompanyant al Veguer acudí á la platja molt poble de Barcelona, segons en semblants cassos sol sucsehir, y aquest estava avalotat per lo que veya, los genovesos s'atrinxeraren junt á una creu de pedra situada aprop del Portal *y convertiren les armes contra de dits veguer y sos ministres y de tots los de la terra que per allí se trobaven, tirant tot arreu y etiam dins Ciutat perque les pilotas dels mosquets arribaven fins á sancta maria de la mar y segons se diu mataren una persona hin nafraren moltas.*

A tant arribá lo atreviment dels genovesos, que per espay de més d'una hora permanesqueren ordenats en forma de combat, en aquella esplanada, *tirant als pobblats en la present Ciutat y axí mateix tiraven dende les dites galeras.*

Justament alterats los barcelonesos per los tirs que los hi enjegavan, com també per la veu correguda de boca en boca, de que son Veguer era estat

mort á mans dels soldats de Gènova, y ab la poca simpatía que's tenían las dugas ciutats mediterráneas se mogué tal bullici contra dels genovesos, que tothom corría tumultuosament vers lo portal de Mar, per pendren venjansa.

Los Concellers, per sa part, pretengueren remediar lo dany y prevenir no fos major la lluyta. Axís que, *aconsellats dalguns cavallers, encontinent se posaren en un cotxe, ço es, segon, ters, quart y quint,* dirigintse vers lo portal de Mar, hont s'havía reunit lo poble ab tanta alteració que no semblava possible poderlo aplacar fácilment. Tan desatinada estava la multitut, que en lloch de mitigarse ab la arribada de la autoritat popular, se dirigí contra d'ella y *pegaren una multitut de estocades y pedrades contra del cotxe dins del qual estaven* los Consellers, sens lo menor respecte á las insignias consulars. De quina agresió restá nafrat y mal ferit lo conceller quart, Francesch Nebot, mercader, per algunas pedras que lo alcansaren *en lo cap y en los pits y ab perill de sa vida.* Axí meteix resultá danyat lo conceller quint, Anthoni Tió, notari Real, d'una forta pedrada en la cama, com també lo cotxero, del qui se desconfiava salvarli la vida, essent *miracle com sen escapa ningú de viu.* Als Concellers no 'ls calgué sino retirarse fugitius, del modo que pogueren, dins la capella de Nostra Senyora de Montserrat, la qual se trobava vehina al dit portal, en lo lloch hont ara es passeig de la Duana, passat lo carrer de la Vidriería y pe'l davant del actual carrer de la Duana.

A la que foren dins la capella hi acudiren lo Ve-

guer, micer Lluis Besturs jutge de Cort y molts cavallers, pera oferir, als malparats Concellers, son favor y ajuda. Dexant allí á En Francesch Nebot, á qui las feridas rebudas no'l permeteren seguir á sos companys, los altres tres, juntament ab aquellas personas que se'ls havían unit en la capella de Montserrat, se dirigiren al vehí baluart de Mitjorn. Era aquest lo que s'alsá junt á la porta de Mar, en l'ángul que feyan las murallas que tancavan per aquell indret lo barri de la Ribera, lo qual dominava tota la platja, port y esplanada davant de la Duana, allí hont los genovesos s'afileraren en actitut de combatre. Al arribar al Baluart lo trobaren ja ocupat per molta gent del poble, avalotada y amotinada. Allí s'ajuntá á la comitiva oficial lo conceller en cap Joan Francesh Rossell, doctor en medicina.

Per mitigar lo furor popular, lo Llibre de Deliberacions del Concell diu que los Concellers *foren violentats en haver de consentir en coses contra llur voluntat, y tingueren prou que fer de apasiguar y aconsolar lo pobble.*

Quedaríam á las foscas, sense saber en quínas cosas hagueren de consentir, si en lo volum de *Letres closes* no vinguessin referidas més per menut, en la carta en que los Concellers participan al Rey las ocurrencias d'aquest día. Apoderats los barcelonins del Baluart, quan los Concellers hi arribaren, havían *ia tirat unas pesses y romput lo cadenat de algunes altres*, puix s'aparellavan á pendre la ofensiva contra dels genovesos. Impotents aquestos pera sobreposarse al conflicte, temerosos de sa vida si s'opo-

savan als desitjos de las massas, puix fou rebuda sa presencia per segona vegada ab cridoria y fortas amenassas, tant per part dels de dalt del Baluart, com dels de son peu, hagueren de condescendir á llur voluntat y ferhi causa comú. Axís es que no podent impedir alguns altres tirs de canó, *procurárem* (diuen los Concellers) *ab grandíssim sacret que los artillers que tanbe forsats tiraven no fessen dany sino sols per significatio que se hapertassen perque no succehis maior scandol per veurer los animos de la gent comuna y baxa tant ensesos y tant moguts a vanjança que desijan haver de dits genovesos.*

Mentrestant, un grupo dels amotinats barcelonins dirigintse al aristocrátich carrer de Montcada, calava foch á la casa dels germans Judici. La nova d'est atentat arribada á orellas del Virrey de Catalunya, encontinent la trameté als Concellers, qui's trobavan encara en lo baluart de Llevant, pregántloshi *tinguessen per be de anar en persona pera remediar lo incendi.* Axí ho feren nostras autoritats, y tota la comitiva se traslladá, ab notable perill, al carrer de Montcada, dictant las ordes conduhents á la extinció de las flamas que ja comensavan á pendre increment. Una d'ellas fou ordenar un pregó per la Ciutat, manant á tots los mestres de casas y joves, acudissen á dit lloch pera contribuir á remediar lo dany, é imposantlos duras penas en cas de negligencia. Retornats á las galeras los genovesos, prosseguiren los ánimos de sos contraris ab tanta exaltació que lo Virrey y Concellers posaren soldats de guardia en las casas de Judici y d'altres fills de Gènova,

als qui consideravan en lo meteix perill. Ab la intervenció de la forsa armada se lográ evitar que tingués, lo motí, ulteriors conseqüencias.

Davant de cas tan grave, convocat lo Concell de Cent al día següent, dimecres 10 d'abril, pera estudiar y deliberar quína resolució adoptaría, hi fou proposat: «Com del atreviment e insolentia de dits »soldats genovesos en haver fet resistencia al Rey »nostre senyor y tirat a dit veguer ministres seus y »a la gent de la terra posantse en forma de pelea »atrinxerats junt al portal de mar y anant la pub»blica veu com anava que havian mort al dit veguer »sen sien seguits lo moti avalot de poble incendi »invasió contra dits senyors Consellers danys y pe»rills representats es just ques fassa molt gran sen»timent de aquest sinistre succes inquirint y casti»gant axi los qui han donat ocasio com los que han »comesos los delictes y son culpables y altrament »fer les diligenties que a la present Ciutat convin»gan y al present Consell li aparexera.»

Lo Consell de Cent anava á pendre acort, quan s'hi anunciá una embaxada solemne dels Diputats de la generalitat de Catalunya, composta del Canonge Riffos Ardiaca de la Seu de Barcelona, Francisco Gilabert y Francesch Salavardenya. Entrant en la sessió, s'oferiren á la Ciutat en nom de aquella corporació, per tot lo que convingués, *ab la conformitat que aquestes dos cases de Ciutat y diputatio tenen acostumat.* En igual sentit havia manat oferirse lo Duch de Cardona.

L'acort que lo Consell de Cent prengué despres

de retirarse del saló los tres Diputats, fou: «Ques »fassa una embaxada per los senyors Consellers »acompanyats de Prohomens de part de la Ciutat »al senyor virrey supplicantlo ab les veras possibles »com de sa Ex.ª se confia pos la ma poderosa en »dit negoci pera que los delinquents principals del »cas del die de ayr, sien castigats de la manera »que la calitat del ças requereix. Y juntament ab »la matexa embaxada offerir a dit senyor virrey »tota ajuda y favor en tot lo que la Ciutat pora pera »que lo negoci tinga bon succes y vista la resposta »que lo Sr. virrey fara pora lo Consell delliberar »lo que convinga en beneffici del negoci. Y tambe »ab la prestesa posible sia trames un correu a sa »Magestat donantli raho llargament del que ha »passat y la culpa que tingueren los de las galeras »de genova en haver comensat lo negoci y donada »ocassio als successos ques feren donantlos la cul- »pa de tot. Y juntament tambe supplicar al se- »nyor virrey en descarrech de asso mateix sia ser- »vit de scriurerho a sa Magestat ab conformitat. »Y axí mateix fassen una embaxada als Senyors »Deputats y Excelentíssim Duch de Cardona agra- »yntlos la merce han feta a esta Ciutat ab llurs »embaxadas y offertas. Y als matexos y al Excm. »duch de Alburquerque suplicarlos sien servits de »scriurer a sa Magestat ab la matexa conformitat »en descarrech de la Ciutat. Y que lo present Con- »sell no sía disgregat fins ques tinga resposta de la »embaxada del Sr. Virrey perque conforme aquella »puga lo present Consell apres delliberar lo que so- »bre dit particular se haura de fer.»

Respecte al segon extrem de que tractá lo Concell de Cent, ò sia lo que's degués fer contra'ls que tiraren pedradas, estocadas y punyaladas als Concellers estant en lo cotxe, no's resolgué de moment, dexantho *a major delliberatio.*

Lo *Dietari* de la Generalitat de Catalunya cita en los termes que's continuan, la embaxada que hi trameté lo Concell de Cent.

«En aquest mateix día (dimecres 10 d'abril) a les »set hores de la tarda anaren en lo palau del Rey »de la present ciutat ahont lo Senyor Deputat eccle»siástich resideix y hahont lo consistori de ses S. S. (de la Generalitat de Catalunya) »estave poch abans »junt y les hores disgregat los Señors Joseph de Be»llafila y Francesch Ginoves donzells los quals per »part dels Magnifichs consellers de la present ciu»tat y savi consell de cent feren graties a ses Seño»ries de la bona offert los havien fet en raho del »cas y succes succehit lo día de ahir en lo desecato »se feu a ses Magnificenties essent axits per apassi»guar la pendentia y avalot tingut entre la gent de la »terra y genovesos supplicant á ses S. S. fossen ser»vits escriurer a sa Magestat y compte de olivares »en conformitat de la present ciutat á serca del dit »cars que axi ho prometien ses Magnificenties y dit »savi consell de Cent de les parts y valer de ses S. S.

»E lo dit Señor Deputat ecclesiastich respongue »que les hores se hera disgregat lo consistori y que »ell lo ho representaria en estar iunts de la manera »se li era representat y que entenie que los demes »Senyors de consistori aiudarien a tot lo quels toca-

»rie en raho de sos carrechs y bona corresponden-
»tia y conformitat de las dos cases com era raho.»

Los concellers en Cap, segon y terç, acompanyats de prohomens, feren la embaxada al Virrey, y encontinent fou acabada, vingueren al Concell y refee-
riren «que lo senyor virrey los havía respost que
»estava molt sentit y afligit de que en son temps se
»haja succeyt un cas tant llastimos com lo que ayr
»se succehi y que estigues la Ciutat descansada y
»asegurada que ell castigaria ab molt gran rigor y
»rectitut tots los delinquents axi los genovesos com
»los demes y que ja se anaven prenent informa-
»tions his feyen les diligenties ques havian de fer.»

Acabada esta relació del Conceller en Cap, acordá lo Concell de Cent que de aquest negoci ne tractin los Concellers junt ab setze personas del dit Concell y de tots los estaments, per los Concellers nomenadoras, las quals tingan plenitut de poder qual compet al propi Concell y fassin y obrin conforme estimen necessari y oportú.

En cumpliment d'un dels acorts presos en la precedent sentada, lo 14 d'abril sortí Miquel Valldocera, correu de la Ciutat, cap á Madrit ab cartas per lo Rey. A més de la escrita pels Concellers (quina data era del 10 d'abril) n'hi havían d'altres escritas pe'l Duch de Cardona y pel's Diputats de la Generalitat, totas tres en conformitat y convergint ab la dels Concellers. En aquesta, després de relatar lo succés ab tots sos detalls, acabavan dient: «es estat
»de obligatio de acudir á V. R. M., com a Rey y
»Senyor nostre que tant amam y de a qui nos pro-

»matem tot amor benignitat y clementia represen-»tant aquest sinistre succes causat per dits genoves-»sos los quals continuan son odi y rancor contra »esta nacio catalana que tenen heretats de sos pas-»sats (1) en no poch dany dels vassalls de V. M. Su-»plicam per ço molt humilment prostats als reals »peus de V. M. sie de son real servey aconsolarnos »ab lo favor y amparo que nostra innada fidelitat y »serveys nostres y de nostres predecessors demanam »manant reprimir dits genovessos promotors de esta »insolentia que nosaltres confiam que dit lochtinent »de V. M. a instantia de aquesta ciutat ha de casti-»gar promptament los insolents que maltractaren »nostres persones y feren demes excessos del que »rebrem singular gratia y merce de la real ma de »V. Magestat a qui Deu nostre senyor guarde ab »augment de regnes y senyorias com per estos fide-»lissims vassalls es desitjat: de barchinona a X de »Abril MDCXXIIII.

»De V. S. C. R. Magestat

»Humils subdits y vassalls qui sas reals mans bessan.

(1) Proba de la tradicional antipatía entre catalans y genovesos es la curiosa disposició dictada per Ferran II *lo Catòlich* en 1491. En son context se diu cóm per causa dels danys rebuts pe'ls seus súbdits, *per les naus e fustas de genovesos e nissarts* que venían á carregar y descarregar en las platjas catalanas, ahont *prenen essen porten los navilis e mercaderies de nostres vassalls hoc encara a les vegadas stant en los dits ports attenten de rompre aquells prenent e rescatant dits vassalls nostres e lo que mes fort es attenten fer dits robatoris no obstant que ells hagen guiades e assegurades les dites fustes e mercaderies*, lo Rey disposa que en avant cap nau de genovesos ò nissarts puga aportar ò carregar en las costas del principat de Catalunya.

»Los concellers de barcelona.»

La darrera providencia que consta haverse efectuat á Barcelona per rahó del motí dels genovesos, es lo ban pregonat á 12 d'abril y concebut ab las següents paraules:

»Crida del premi contra los qui invadiren als se»yors Concellers lo die del motí.

»Ara ojats tothom generalment queus notifican »y fan assaber los magnifichs senyors concellers de »la present ciutat de barcelona usant en asso del »poder tenen del savi concell de cent jurats cele»brat a deu del corrent mes de abril e inseguint lo »parer de les setse personas eletas que com en la »commotio popular succeyda lo die de dimars pro»xim passat que comptavem nou del mateix entre »molts y gravissims excessos que cometeren y per»petraren particularment haja succeyt que acudint »dits magnifichs concellers al baluart de migt jorn »a effecte de remediar dits excessos y prevenir no »sen cometessen de majors en deservey de deu »nostre senyor y de sa magestat y dany de la cosa »publica no duptaren alguns fills de perditio inva»dir a dits magnifichs concellers perdentlos lo res»pecte quels es tant degut tirantlos pedrades esto»cades y cultallades y fentlos molts altres desacatos »de tal manera que lo magnifich conceller quart es »estat terriblament ferit principalment en lo cap y »en los pits y lo magnifich conceller quint en la ca»ma y fou gran merce de deu com no acabaren alli »llurs vides: attenent y considerant que a la autori»tat y reputatio de la present ciutat y bona admi-

»nistracio de la justicia conve molt que dits exces-
»sos y delictes sian degudament punits y castigats
»per la gravedat de aquells. Per ço ab tenor de la
»present publica crida inseguint dita deliberatio a
»mes dels premis de la regia cort, prometan en sa
»bona fe y paraula que de diners de la present ciu-
»tat donaran y pagaran realment y de fet a qualse-
»vol persona qui posara en ma y poder de la regia
»cort lo principal promovedor de dits excessos y
»desacatos contra les persones de dits señors con-
»cellers comessos y donera de aquell plena prova
»de manera que sia condemnat per justicia, mil lliu-
»res moneda barcelonesa y mes avant donaran y
»pagaran a qualsevol persona qui posara en ma de
»dita regia cort a qualsevol dels delinqüents que ac-
»tualment feren y cometeren dits excessos y desaca-
»tos contra les persones de dits senyors concellers
»y donera plena prova de manera que sian condem-
»nats per justitia fins empero en numero de sis de-
»linqüents y no mes avant ço es si lo tal o tals de-
»linqüents seran dels qui tiraren pedrades y feriren
»a dits senyors concellers quart y quint y tiraren
»ab effecte pedrades coltellades y stocades y pun-
»yallades als dits y altres magnifichs senyors conce-
»llers doscentes liures de dita moneda per quiscu
»de dits delinqüents y si no hauran fets dits exces-
»sos sino altres dels sobredits cent liures de dita
»moneda per cada hu entenent empero com ente-
»nen donar dits premis encara que lo tal o tals qui
»faran lo sobredit servey a la ciutat sie o sien dels
»matexos delinquents ab que no sien los principals
»promovedors.

»E perque les dites coses etc.

»Pro Pastor scriba concilii, michael axada nota-»rius alter ex scribis concilii.

»Fou feta y publicada la present publica crida »per los lochs acostumats de la present ciutat de »barcelona per mi Pau amer trompeta major de la »ciutat ab so de vuyt trompetas vuy a 12 de abril »1624.»

Lo dimecres 22 de maig del 1624, Joseph de Bellafila donzell y Rafel Cervera ciutadá honrat, foren comissionats pe'ls Consellers de Barcelona pera trametre copia de la carta rebuda del Rey en contestació á la enviada á Madrit, per rahó del motí. Vé concebuda ab los següents termes:

«A los amados y fieles nuestros los consellers de »la nuestra ciudad de Barcelona.

«El Rey.

«Amados y fieles nuestros. Muy conforme a vues-»tra fidelidad y el zelo que teneys de las cosas de »mi servicio es todo lo que me avisays en vuestra »carta de 10 deste que haveys hecho con ocasion »del tumulto popular que huvo en essa ciudad a »los 9 del mismo y de que los danyos que causo la »commocion tocassen a algunas de vuestras perso-»nas tengo yo el sentimiento que es justo y assi he »mandado al Obispo de Barcelona mi lugartenien-»te y capitan general en esse principado que no le-»vante la mano del castigo de los culpados en esto »con la demostracion que la materia obliga: y a »vosotros os encargo que por vuestra parte aiudeys

»a las averiguationes que se hazen como hasta aqui »junctamente el cuydado de los dos baluartes »y casa donde estan las armas dessa ciudad como »negocio tan importante y que tan danyoso puede »ser lo contrario para essa ciudad y vuestra seguri»dad propia pues dependiendo desto haveys expe»rimentado tan a costa vuestra que queda en elec»cion del pueblo el apoderarse de lo uno y de lo »otro a su arbitrio cosa en que deveys reparar mu»cho para lo venidero preveniendo desde luego el »reparo. Dattum en Madrid a XXVIIII° de Abril »MDCXXIIII°

«Yo el Rey.

»V^{t} Comes Thezaurarius generalis.
»V^{t} Villar R^{ns}
»V^{t} Calba de Vallseca R^{ns}
»V^{t} Don salvator fontanet R^{ns}
»V^{t} Don franciscus de castellvi R^{ns}
»V^{t} Don Ludovicus Blasco.

»Villanueva Secretarius.»

NAUS REALS PROMOVENT DISTURBIS

Á BARCELONA, EN 1629

L'anterior relació del motí dels genovesos en nostra Ciutat, nos mou á fer conèxer altre colisió consemblant ocorreguda en la metexa platja, cinch anys després d'aquell, tota vegada que hu y altre, per sa similitut, presentan á las claras la fesomía d'aquella primera meytat del segle XVII, època caracterisada per las quadrillas de bandolers ò lladres que tanta feyna doná expulsar de las fragositats de nostras serras.

Poch nos costará explicar los disturbis á que donaren lloch los tripulants d'unas naus reals ancladas en lo port de Barcelona, per quan tota ella se relata ab claretat y concisió en una exposició dels fets que los Concellers trameteren al Virrey y Capitá General, lo Duch de Feria, alashoras absent de la Ciutat, puix los perills dels comtats de Rosselló y Cerdanya feyan necessaria sa presencia á Perpinyá. Nos limitarèm per tant á copiar aquella, y ab sa lectura se tindrá idea exacta del succés.

«Los Concellers de Barcelona.

»Memorial peral Senyor Virey.

»Excellentissim Senyor:

»La Ciutat de Barcelona per medi de sos embaxadors Hieronym de Navel y Phalip de Sorribes y Rovira representa ha V. Ex.ª lo fetsuccehit a 19 del mes de octubre del corrent any 1629 acerca la rixa succehi en lo port de dita ciutat causada per los soldats de las Galeres de Spanya que es com se segueix

»Estant fora del moll una barca de Partença pera Liorna arribaren dos forasters al port de la present ciutat pera volerse enbarcar en aquella y senyalant los embias lo squiff recusant ho digueren a un mariner estava dins un squiff los portas en dita barca pera poder fer son viatje: escusantse dit mariner lo compelliren ab violentia tirantli pedrades en lo squiff y saltant en terra dit mariner tiraren de las spases contra dell intentant damnificarlo que fonch providentia de la divina bondat com nol mataren o damnificaren.

»Sens mes occassio los de las Galeras prengueren les parts de dits passatjers y de la Galera patrona tiraren alguns tirs de mosquets y arcabussos a la gent que era en dit moll ils feren retirar enves lo portal de la ciutat tirant los molts tirs y dient los molts convicis y paraules iniuriosas y ajuntantse ab dits soldats que primer eren desembarcats altres molts que isqueren de las Galeras y saltaren

»en terra armats ab chussos picas archabussos mos- »quets spasas rodellas y molts moros ab mandrons »se posaven en forma de squadro cami del portal »de mar hont arribaren mes de cent precehintlos »un capita ab rodella y spasa lo qual crida ab grans »crits que se apoderassen del portal y desde un ras- »tillo que esta junt a dit portal y de altres parts ti- »raran molts tirs de mosquets y arcabussos ab ba- »las que ab ellas feriran entre altres a Joan Pau »Mares guarda del port y official de la ciutat de la »qual ferida promptament mori ferint tambe a dif- »ferents parts del portal de mar, creu de pedra, »restillo, armes reals, a les cases davant la iglesia »de Santa maria de la Mar, ab diversas balas y lo »que es major llastima que ab una dellas tocaren lo »bras de la Immage de nostra Senyora que esta so- »bre lo dit portal.

»Retirantse apres dits soldats senportaren presos »a ditas galeras alguna gent de la terra y robaren »moltes capes y ferramenta de uns officials que »treballaven en una barca que novament se fabrica »en la Platja y a un mestre de axa lo abastonejaren »de manera que encara vuy en dia esta molt mal: »y en est temps desde las galeras tiraren molts tirs »de mosquets y archabussos als qui estaven en las »murallas y portas de la ciutat.

»Aquest exces fonch de tant gran sentiment peral »poble que de prompte sens poderse remediar se »apodera del baluart rompent y despenyant portes »axi de la polvora com los panys de las pessas ab »ques tanca la artillaria y del baluart del vi tiraren

»alguns tirs de artillaria ans de arribar tots los Con»cellers en lo baluart de Mitjorn que en serhi arri»bats ab las diligentias feren reprimiren los exces»sos comminaven fer per reprimir los que havian »fets los de ditas galeras a be que nos trobe que ab »dits tirs se fes dany algu a ditas galeras que lo »dany diuen reberen se te per cert lo causa una »barca estava en dit port tirantlos en lo punt sar»pavan.

»Esta veritat se fortifica ab la assistencia del »Magnifich Mr. Pau Guiamet doctor del real consell »y Jutge de la regia cort qui primer entra a dit ba»luart de Mitjorn, ans que dits concellers prenent »a ses mans y apoderantse al entrar de las claus y »ab ellas anava obrint a dits Concellers axi com ve»nian y entrats dins dit baluart se agueren de reti»rar a la istancia mes fonda de aquell fins que vin»gue lo spectable governador al qual havian enviat »abans pera que vingues a reprimir lo insult de la »gent se ere avalotada ocasionada de la mort de »Joan Pau Mares official de la ciutat y guarda del »port robos y personas cautivadas que es cert se fo»ren seguits danys irreparables sino fos stada la di»ligentia que dits concellers feren perque nos con»tinuasien aquells.

»Apassiguat dit ramor juntaren de prompte lo »savi Concell de cent al qual donaren raho de tot »lo que havia succehit y condolentse de tant sinis»tre succes resolgue unanime y conforme y sens »discrepar ningu tornassen ditas Galeras al port »sens recordarse del agravi rebut sols per ser Gale-

»ras de sa Magestat enviant per asso una embaxada »a dit spectable governador fentli assaber esta reso»lutio lo qual en continent feu tornar ditas Galeras »en lo port ab tota la quietut del mon si be lo en»dema tingueren las proas enves la ciutat a tall de »guerra y offensa cosa inusitada y insolida.

»No contentas ditas Galeras de semblant insult »dos dies apres mogueren un nou ruido que V. Ex»celencia havia entes provocant y occasionant de »nou a la ciutat a major turbatio que fou providen»tia divina no succehisen grans sinistres. Represen»tant per ço a V. Ex.ª tot lo sobredit supplique a »V. Ex.ª sie servit attes la contingentia del dit fet »manar emparar dita Ciutat informant á Sa Mages»tat de la occassio tant gran que los soldats de las »ditas galeras donaren al poble de dita Ciutat de »Barcelona y tenint la ma en que los soldats que »han donada tan gran occasio sian degudament »castigats que axi ho spere de la christiandat y »grandesa de V. Ex.ª quen rebra a singular gracia »y merce de V. Ex.ª

»Apres de estar ja despedits los embaxadors en»viats a V. Ex.ª lo dia de Sant Sever a 6 del corrent »mes de noembre de las Galeras han tirats dos tirs »de mosquets enves la Ciutat dels quals tirs lo un »ha pegat a tres palms de la finestra de Pere oller »mercader della que estava en la dita finestra de sa »casa llegint un llibre que es estada misericordia »de deu com no lan mort.»

SUSANNA DE LA TORRE

(BARCELONA, 1441)

Be savem que las ficcions ab que'ls autors còmichs, novelistas y poetas, procuran entretenir á la societat, afamada de distraccions, generalment tenen per norma fets que armonisan ab las vicisituts de la humanitat ò de la vida privada, exagerantlas un tant pera donar major interès á la trama. Però també per sa part, l'espectador ò llegidor acostuma acullir, casi sempre, los fets de índole atrevida, ab la rialleta sarcástica del qui vol denotar ja estar persuadit d'ésser sols ficció tot lo que li estan presentant.

Emperò, quan, alguna que altra vegada,'l periòdich nos refereix un d'aquells cassos extraordinaris en que l'home dona mostras d'una maldat, enginy ò cinisme majors dels qu'estem acostumats á presenciar comunment en las relacions socials, ò be certs fets s'acumulan y desenrotllan ab acció original, nova y casi única, venintnos á la memoria las ficcions presentadas per aquells autors en llurs qua-

dros socials, solem dir: *qualsevol diría qu'es qüento..... axò sembla una novela*. Mes la lectura d'aquest fet, produhintnos major efecte que la ficció, llegida ò vista, fa que'l retingam més en nostra memoria y que l'escullim com á tema de conversas familiars; en una paraula, nos produheix tota la impressió de la realitat.

Donchs be: si no's tractés d'un acontexement cert y real, poch interessant se presentaría al llegidor la present narració de las desventuras d'una Susanna barcelonesa, á no ésser que aquest hi cercás las bellesas del llenguatje del segle d'or de nostra llengua catalana. Y al dir poch interessant, no volem indicar falti mohiment en lo quadro; res d'axò, puix pot servir de base al novelista y al poeta pera desenrotllar curiosas é interessants escenas. Volem referirnos tan sols, com havem dit abans, á la major impressió que produhexen relacions de fets realment desenrotllats en la vida de la humanitat.

Sens més preámbuls passem á obrir las páginas de la historia, ó, lo qu'es igual, las dels registres del arxiu de la Corona d'Aragó, y dexemlas que parlin per ellas solas, ab tota la eloqüencia, concisió y riquesa de llenguatge de la època (1).

«La Reyna:

»Micer Bonanat e micer pere: en P. de la torre »tintorer de aqueixa Ciutat es recorregut a nos dient »e affermant que com ell haia una filla apellada Su-

(1) *Diversorum 23 Regina María L. T. Alfonsi IV*. Registre 3138 foli 82 (Arx. Ar.)

»sanna muller qui es den Rafael colomer fuster de »aqueixa Ciutat lo qual se diu haver haguda ja altra »muller de la qual li ha restat una filla maridada, e »aquella ab alguns parents e amichs de la dita pri- »mera muller per occuparse los bens del dit Rafael »colomer hagen tractat e ginyat ab una sclava de »casa del dit Rafael prometentli de ferla francha si »ginyava que la dita Susanna adulteras ab algu. »Hoc, e segons se diu tractaven que alguns se ena- »morassen de aquella a fi que poguessen fer dedu- »hir a effecte son mal proposit. Perço que la dita »Susanna cometent adulteri lo matrimoni *saltim quo »ad thorum* se separas e per conseguent la dita Su- »sanna no pogues haver fills legitims del dit Rafael »qui poguessen succehir en sos bens. E vehents que »la dita Susanna axi com de bona dona e casta se »pertany havia resistit diverses vegades a les temp- »tacions e tractes reprovats una nit tractaren que »certs homens armats vingueren á la casa del dit »Colomer donantli entenent que la dita sa muller »nos regia segons devia e axi armats sens lo marit »entraren en la cambra on la dita Susanna era e ab »punyals avantats li digueren que ella havia comes »adulteri. La dita Susanna negant dient que no fos »plascut a deu, e aquells menaçantla que la mata- »rien sino otorgava haver comes adulteri, e passa- »des segons se diu moltes rahons entre ells la dita »dona los dix que atorgava tot ço que volguessen. »E de fet per força e per por de la mort en presen- »cia de un notari qui ells ja tenien prest en la dita »casa la dita dona dix confessá e atorgá tot ço que

»volgueren. E apres seguides les dites coses deconti»nent levantli les claus de la casa anells joyes e tot »quant tenía ab gonella la trameteren a casa del dit »son pare. E com la dita dona aferm esser quitia e »sens culpa del dit crim a ella malament inposat e »si axi es tals tractes e coses fetes per los dessus »dits sien de mal eximpli e dignes de gran castich »e punicio. Nos perço scrivim ab nostra letra patent »al governador de Cathalunya veguer e batle de »barchinona o aquell a quis pertangà que de con»sell de vosaltres abdosos e no sens vosaltres in»quiren e cerquen diligentment la veritat de les di»tes coses. E hi facen justicia spatchada. Per tant »diem encarregam e manam vos molt stretament si »al dit Senyor Rey e a nos servir desijats que en »saber la veritat per totes aquelles vies e maneres »decents trebalets ab suma diligencia e aquella sa«buda hi consellets e façats justicia spatxada segons »la qualitat del negocii requerra havent vos en »aquestes coses. Les quals nos havem molt a cor. »En tal manera que siats dignes de lahor. Dada en »la vila de Alcaniz a XXV dies de Setembre Any MCCCCXXXXI.

»Domina Regina mandavit michi Andree de »capdevila: visa per ffranciscum castello.

»Dirigitur: Als feells Consellers del Senyor Rey »e nostres micer bonanat pere e micer p. raxach »doctors en barchinona.»

No entra en nostre propòsit investigar lo resultat de la enquesta practicada pe'ls doctes advocats Micer, Rexach y Micer Pere. Citarem emperò com los

Consellers de Barcelona hi intervingueren recomenant á Micer Francesch Castelló, vicecanceller de la Reyna, en 21 de Octubre de 1441 procurés introduir davant la Reyna María á Melxor Mathes, cunyat de Rafel Colomer á fi de poder atendre á ses declaracions. Esta carta, que no dexa d'ésser curiosa, se conserva en la colecció de *Lletres Closes* del arxiu Municipal de Barcelona.

FRANCISCO I A BARCELONA

1525

I

La nova de la victoria de Pavia á Barcelona

Sabudas son de tothom las causas que motivaren las tan renomadas guerras d'Italia, en temps de nostre rey l'Emperador Carles V, y la manera com lo monarca francès, Francisco I, lo 24 de Febrer de 1525, caygué presoner en la batalla de Pavía, rendint sa espasa al cavaller catalá Joan Aldana, natural de Tortosa.

La nova de victoria tant important arribá á Barcelona oficiosament en lo día 5 del següent mes de Mars, celebrantse ab *Te Deum* ofici y procesió general portant los asistents una branca de llorer. Lo día 6 d'Abril de 1525, en vista de que no havían rebut encara comunicació oficial de la victoria, los Consellers escriuen al Soberá la següent carta, ab la concisió d'estil y expressió, característichs del segle:

«A la Senyoria Cesarea y Chatolica Maiestat del »Rey nostre Señor.

»S.ª C.ª C.ª y Real Mat.:

»Encara que de V. Mat. lo que molt desitjavem »ni de algun altre particular hajam sobre aço rebut »letra alguna certificats per altres vias de la glorio»sa victoria obtenguda per los capitans y exercit »de V. Mat. y de la presa per aquells en batalla »Campal feta del Rey de França y del ques diu de »Navarra y tants altres homens de titol y principals »del Regne de França de italia y altres conside»rants los actes y consels de V. Mat. esser dirigits »y endreçats per nostre Senyor deu y a la predita »victoria deure esser principalment atribuida a la »sua divina Clemencia atteses les circunstancies del »fet procuram que per lo clero de la Seu y de totes »les altres iglesias parroquials y de ordes e Mones»tirs de aquesta Ciutat lo die de la festa de la anun»tiacio de la Sacratissima mare de deu prop passa»da fou feta una gran y molt solemne processo »semblant a la que se acostumave fer lo dia de la »festivitat de Corpore christi acompanyada per tots »los poblats y habitants en la dita Ciutat portants »corones o garlandes de olivera y altrament ab de»mostratio de la grandissima jocunditat y alegria »que en lurs animos han sentit de tant alta y se»nyalada victoria per la qual speran fermament se »seguira be y repos no solament als Sagrat Imperi »regnes y provincies subdits y vassalls de V. Mat. »mas encara á tota la republica Christiana referints »gracies de tant senyalat benefici y supplicant de-

»votes orations y pregaries la immensa divina bon-
»dat li placia per sa infinida misericordia per avant
»dirigir y endreçar los Consells y actes de V. Ma^{t}. a
»tot servey seu perque en lo final e indubitat judici
»puga retre bon compte y raho dels dits imperi
»regnes y provincies a ell acomanats y obtenir per
»aço la eterna retributio. E perque les coses grans
»moltes vegades acostumen portar oblit de les ba-
»xes y la necessitat nostra per tantes altres á V.
»Ma^{t}. notificada es tant gran que no comporte di-
»latio ans si mes stam com fins aci sera perill de
»total perditio y desolatio no solament de aquesta
»Ciutat mas encara de tot aquest Principat de V.
»Ma^{t}. attesos los mals homicidis robos y altres ma-
»leficis comesos y que quiscun die se cometen en
»la dita Ciutat y Principat no solament en personas
»laycas mas encara eclesiasticas sens esser punits
»los mal factors ans se diu que molts de aquells se
»passejen publicament per aquesta Ciutat y lo que
»pijor es en companyia de alguns officials de V.
»Ma^{t}. cosa si axi es de molt mal oir y de pijor exim-
»pli. Per ço de aquella maior humilitat que podem
»supplicam a V. Ce.^{a} Ma^{t}. li placia per sa acostu-
»mada benignitat y clemencia apiadarse de nosal-
»tres y de tota aquesta sua terra fidelissimos vas-
»salls y affectats al servey de V. Ma^{t}. y no perme-
»tre siam axi devorats y dissipats per defecte de
»justicia per la qual V. Ma^{t}. y los altres Reys y
»Princeps regnen y manar trametrems remey y me-
»dicina a tants mals saludable. Car ultra que suc-
»cehira en descarrec de la conciencia y servey de

»V. C.ª Mat. la real e imperial persona y stats de la »qual nostre Señor Deu vulla longament conservar »prosperar y augmentar al felissisimo regiment del »sagrat Imperi de Roma y altres Regnes seus. De »aquesta sua Ciutat de Barchinona a Sis de abril »any Mil DXXV

»D. V. S.ª Ce.ª C.ª y Real Mat.

»humils subdits y vassalls qui les Reals mans de »aquella besen.

»Los Consellers de Barchinona.»

A aquesta carta respongué Carles V ab altra sumament expressiva y llausengera pe'ls Consellers, hont hi veyem palpitar los alts sentiments y arreladas creencias cristianas d'aquell gran Rey, qual existencia devía acabar en las soletats de la vida monacal.

«El Rey.

»Amados y fieles nuestros. Por vuestras cartas de »VI y XX del pasado que nos dio el rigiente micer »filippe de ferrera havemos entendido la gran parte »de alegria que os ha cabido por la felicissima vic»toria que a nuestro Señor ha plazido darnos. Lo »qual y las gracias que por ello le haueys dado os »tenemos en mucho servicio: que cierto ha sido of»ficio natural vuestro y deves os persuadir que no »hauer se os dado aviso dello no ha sido descuydo »ni olvido sino que por haver sido esta victoria »contra Xpianos parecio nos scusar todo genero de »regozijos y bullicios en nuestros reynos y stados y »no dar parte della a nuestros subditos y vassallos, »sino postrarnos a los pies del redemptor y dar le

»infinitas gracias por esta tan grande merced que »havemos recebido de su mano. Y assi se ha fecho, »conosciendo que nos queda una special y perpe»tua obligacion para lo hazer todos los dias de »nuestra vida, como quiera que ha buelto por su »causa por haver sido siempre nuestros intentos »dreçados a lo de su sancto serviçio, que el sabe »cuanto sentimos tanto desrramamiento de sangre »Xpiana, haviendo sido causa de todo ello el Rey »de francia, y nos no poder lo buenamente scusar »por no faltar a nuestra honor y reputacion. Y pues »parece que nos ha querido unir para que le sirva»mos y entendamos en lo que todos somos obliga»dos que es enxalçar su muy alto nombre, havemos »mandado suspender las armas fasta saber si el di»cho Xpianissimo Rey terna por bien ciertas con»diciones que se le han propuesto y queremos as»sentar con el como con Principe libre. Que fecho »esto quedara stablecida en la Xpiandad una per»petua paz y tranquillidad para todos en conformi»dad podamos tomar las armas y propulsar el co»mun enemigo. Y quando el Xpianissimo Rey no »lo toviere por bien nos quedaremos justificado con »dios y con el mundo para passar adelante y enten»der en lo que mas cumpliere a su sancto servicio »y nuestro. Havemos acordado daros parte desto »para que mejor veays la mucha estima en que os »tenemos como es razon.

»Es muy justo que vaya alla visorrey por lo que »cumple a la buena administracion de la justicia »como lo screvis y sed ciertos que entendemos en

»ello y haremos election de tal persona que concur»riran en ella las qualidades necessarias.

»De los tan feos casos que en essa tierra se co»meten tenemos sentimiento y de nuestros officia»les que lo tolleran, nos les mandamos screvir las »que seran con esta para que se desvelen otramen»te que fasta aqui. Haresse las dar, requiriendoles »que lo pongan por obra: y vosotros continuamente »nos avisad de lo que hizieren y de lo demas que »se ofrezca del bien publico dessa Ciudad y Prin»cipado para que mandemos proveher lo que con»venga, como podes ser ciertos que lo haremos de »muy buena voluntad. Datum en toledo a VII de »Mayo de MDXXV.

»yo el rey. ✝»

Esta carta caballerosa y cristiana respira tot lo sabor d'aquella època. Fou rebuda pe'ls Consellers lo 13 de maig, tardant poch més de set días lo correu portador d'aquella, en recórrer la distancia que hi há entre Toledo y Barcelona.

II

Preparatius de la arrivada del Rey presoner

En lo mes següent, los Consellers foren avisats de la vinguda del Rey presoner, á nostra Capital. Per los honors que's devían tributar á sa arribada y per ultimar altres extrems concernents á aquella ò á la de la esquadra, mediaren algunas comunica-

cions entre'ls Consellers y'l Virrey de Nápols, capitá general de l'armada. Tant sols nos ha pervingut una carta; però es bastant eloqüent per dexar entreveure l'esperit d'aytals negociacions.

«Al Illustre lo Señor Virey de Napols Capita general de la armada de la C.ª Mat. del Rey nostre »Señor.

»Illustre Sor.

»Sabut per letras dels locs maritims de aquesta »costa com la Ill. S. V. ensemps ab tota la armada »de sa Mat. era arribada a bon salvament en les »mars de aquest Principat en la matexa hora la »nit prop passada lo molt Spectable Señor don Pe»dro de Cardona Governador de sa Mat. en lo dit »principat y nosaltres scrivim a V. Ill. S. per de»mostratio de la alegria que de aço havem sentit y »sentim en los animos nostres demanant de merce »mos volgues avisar del que manave se fes per nos»altres per servey de sa Mat. Encara que a culpa »del patro qui havía portat dites letres aquelles no »sien estades rebudes per V. S. apres som stats avi»sats per lo dit Señor Governador de les letres ha »rebut de V. Ill. S. y de la creença explicada per lo »tresorer de V. S. la qual per lo semblant ha repli»cat a nosaltres y aquella oyda seguint los costums »y praticas que aquesta Ciutat te acostumat en les »receptions de son Rey y Señor y per que de les »praticas y seremonias en aço acostumades la S. V. »sia mes a ple informada havem deliberat trametre »á V. Ill. S. lo magnific mossen Benet cever çapila »conciuteda nostre exhibidor de les presents home

»be pratich en semblants y maiors coses qui a paraula informara a V. S. de tot lo acostumat demanant li Señor de merce vulle donar plena fe y creença en tot lo que de nostra part li referiran y per ell mateix certificar nos del que V. Ill. S. haura deliberat se dega fer per nosaltres en la recepcio del christianissimo Rey de frança y de V. Ill. S. lo que per nosaltres sera deduit a execucio per lo que devem a sa Ce.ª Maᵗ. y per la affectio que tenim a V. S. la Ill. persona y stat del qual nostre Señor deu vulle conservar dirigir y prosperar com desije. De Barchinona a XVIII de Juny any Mil DXXV

»A tota ordinatio de V. Ill. S. apparellats

»Los Consellers de Barchinona.»

Ab lo Rey de França arribavan á nostra platja sis galeras francesas ab sa corresponent dotació, que feyan d'escolta al presoner Soberá. Tenint en compte los odis tradicionals entre francesos y catalans al present agravats ab las guerras d'Italia, lo Virrey Pere de Cardona maná pregonar per la ciutat que ningú s'atrevís á cometre cap descortesía ab los homes de la comitiva de Francisco I, que ningú portés altres armas que l'espasa al costat y que tothom s'aparellás á rebre al Monarca ab las atencions degudas á un rey y á un presoner.

III

Desembarca Francisco i á Barcelona

Los Dietaris de la Generalitat de Catalunya nos descriuen d'una manera completa l'arribada del rey de França.

«Dilluns a XVIIII°—En aquest dia entre les sis »e set hores apres mig jorn arribaren en la plaja de »la present Ciutat de Barchinona lo molt Ill^{e} S^{or} »don Charles de la noy Vis Rey de Napols e Capi»ta general del victorios exercit del Emperador y »Rey nostre S^{or} y en sa companyia lo molt magni»fich e valeros Capita Alarcon ab XXI galeres de »les quals les XV eren de sa Ma^{t}.· molt armades »y ornades e les sis eren del Rey de frança ab los »palaments banderes e tendals negres en senyal de »dol y tristicia per quant los dits S^{ors} Capitans por»tassen presa la persona del Rey de frança en la »galera Capitana que fou pres en la batalla de Lom»bardia per lo imperial exercit del Emperador nos»tre S^{or} segons atras en jornada de VI de març es »feta mencio. E les dites sis galeres franceses axi »senyalades de llur dolor foren acullides de gracia »en senyal de acompanyar la persona del dit Rey »presoner E axi totes XXI galeres molt be arregla»des seguint la Capitana a gran trihunfo prengue»ren terra e moltes delles posaren scales en terra e »principalment la dita Capitana en que eran los »dits Capitans e la persona del dit Rey presoner,

»posa la popa al cap del pont de fusta que los mag- »nifichs consellers de la dita Ciutat havien fet fer »perque desembarcas per aquell lo dit rey de fran- »ça. E essent desembarcats los dits rey de França »virey de napols, e lo capita alarcon en companyia »de ells lo Senyor don pedro de Cardona governa- »dor de Cathalunya e molts altres cavallers e gen- »tils homens passaren tots junts a cavall per la font »del angel, carrer ample, e per lo dormidor de fra- »menors, e isqueren al Portal qu'ix al sol de la ram- »bla davant la atarassana, e per la rambla amunt »sen anaren al ort del Reverendissimo Señor Ar- »cabisbe de Tarragona, en lo qual aposentaren los »dits virey de napols capita alarcon e rey de França »presoner y en lo dit ort stigueren aposentats fins »partiren, etc.»

Balaguer, en una narració que titula *De lo que sucedió al buen rey de Francia Francisco I, en una de las tres noches que pasó prisionero en Barcelona* (1) nos esplica que'l Monarca francès, al acceptar l'hospedatge que'ls Consellers en nom de la Ciutat li oferiren, refusá las festas qu'en son honor se disposavan, alegant qu'era presoner y portava dol. Com refereix dit escriptor que sa relació está traduida feelment d'un preciós manuscrit catalá, li donam tot lo crèdit. Al relatar lo desembarch, diu que baxá primer una bandera de soldats, després la guardia del Virrey de Nápols, tot seguit una

(1) *Monserrate. Recuerdos tradicionales é históricos de este santuario y montaña*, cap. XIX.

nombrosa comitiva de cavallers y gentils homes ricament vestits, més avant lo Governador de Catalunya, lo Virrey després, y per últim Francisco I ab la sua sombra al derrera, lo cèlebre capitá Alarcon. Lo Rey montá en una mula que regiament adornada l'esperava. Pe'l camí responía ab somrises é inclinacions de cap als galans saludos que de totas parts li eran adressats, y en particular de las damas catalanas.

Era costum de la Ciutat al desembarcar un personatge important en sont port y tractant d'obsequiarlo, axecar un pont de fusta en la platja, junt á la Llotja, pera que baxás còmodament de la alta cuberta de la nau.

IV

Allotjament del Monarca á la Rambla

Diu la relació que, l'allojament preparat á Francisco I, fou l'hort del Arquebisbe de Tarragona. Al palau qu'aquesta autoritat eclesiástica posseía en la Rambla, se'l conexía ab lo típich nom de *hort*, no sols per los arbres y flors del jardí á ell contigus, si que també per distingirlo d'altra sumptuosa morada en lo carrer Ample, propietat del dit Arquebisbe, y hont quatre anys després, en 1529, devía allotjarshi l'Emperador Carles V. No sabem si ja en aquesta època poseía altre palau y hort en lo carrer de la Trinitat, qu'en 13 d'Octubre de 1636,

trobantse en estat ruinós fou enagenat per engrandir lo convent vell de la Ensenyansa (1).

Relata Bofarull y Brocá (2) que l'*hort* de la Rambla estava en lo mateix lloch hont ara hi há lo quartel de la Guardia Civil y la casa que fá cantonada ab lo carrer Nou de la Rambla, y que tenía unas arcadas donant á la part de la Rambla, anomenadas *lo corredor*.

En lo segle XVI la Rambla no era un passeig tal com s'arreglá en lo XVIII, y ha vingut modificantse en lo XIX, sinó una irregular esplanada entre las murallas de la ciutat vella y l'arrabal ó nous carrers formats més enllá d'aquellas. Aquesta línea de murallas, acabada en 1377, ab sas vint y cinch torras distribuidas convenientment, desde lo qu'es ara plassa de Catalunya fins á la porta de la Pau, li donavan singular aspecte. En la part de mar restava oberta, puix fins l'any 1562, no's construí lo trast de muralla que devía tancarla ajuntant la Dreçana ab la paret del hort del Monastir de Sant Francesch. Per cinch portals s'entrava desde la Rambla á la Ciutat, los quals s'anomenaren de *Frá-menors*, de *Trenta-claus* ó dels *Ollers*, de la *Bocaria*, porta *Ferrisa*, y de *Santa Ana* ó dels *Bergants*. A estas portas, quals noms vehem encara conservats en alguns carrers, hi convergían, tant los carrers del interior com los del arrabal.

Era la Rambla al ensemps que lloch d'esbargi-

(1) *Quatre paraulas sobre lo convent vell de Nostra Senyora y Ensenyansa de Barcelona* per Andreu Balaguer y Merino.

(2) Historia de Cataluña, vol VII pág. 38.

ment, de contractació y transaccions comercials.

Entre la porta de Santa Ana y l'extrem superior s'hi pesava y venía la palla, haventhi una serie de banchs hont s'asseyan los *bergants* ó gent disposta á fer qualsevol feyna. En l'any 1539, á conseqüencia de construirshi allí l'Estudi, cambiá d'aspecte, passant, lo pes de la palla, y'ls *bergants*, al plá de la Bocaría, hont exos últims han vingut perpetuisantshi fins avuy día. La fira ò mercat dels porchs, tenía efecte entre las portas *Ferrisa* y de Santa Ana. En la de la *Bocaria*, hi havían taulas ab molts jochs en ús en aquella època, altras taulas venent carn ò viandas y s'hi alsavan las forcas verificantsehi infinitas execucions y cremació de criminals. Junt á la de *Trenta claus*, los terrissayres ò escudellers solían secarhi totas las ollas y terrissas que fabricavan. Finalment, prop al mar, s'hi veyan pilots de fustas y materials preparats pera utilisarlos en la Dreçana per la fabricació de naus. Los carrers immediats á la Rambla en la part interior de la muralla, algun d'ells anomenat *d'entre mur y mur*, com eran molt solitaris, se veyan freqüentats per jugadors y tafurers, habitantlos homes y donas de mala vida, puix no hi escassejavan bordells y hostatgerías miserables.

Certament no era, la Rambla, un lloch aristocrátich com los carrers Ample, Montcada y Boria, però no dexava d'ésser lloch agradable y animat. Axí vehem que ja quan comensava á formarse, ço es, en las derrerías del sigle XIV, progectaren edificarhi un palau pe'ls Reys d'Aragó. En los sigles XV y XVI,

tots los monarcas, al entrar per primera vegada á Barcelona, solían atravessar la Rambla desde'l plá de la Bocaría fins al portal de Sant Francesch.

Lo que portem dit es necessari per donar idea de quín era l'allotjament que s'havía destinat al Reyal presoner.

V

Visitan las autoritats al Rey y aquest á la Seu

Al día següent de sa arribada á Barcelona, las autoritats passaren á cumplimentarlo. La visita dels diputats de la generalitat de Catalunya, está insertada en son *Dietari* ab los termes següents:

«Dimarts a XX—En aquest dia los Señors de»putats e oydors de comptes acompanyats dels »officials y altres ministres del general y dels depu»tats ab los porters ab ses masses altes anaren a vi»sitar los dits virey de napols capita alarcon e rey »de França presoner qui staven aposentats en lort »de la ramble del R^{mo} Señor arcabisbe de tarrago»na. E lo mateix dia y ora exintne los dits deputats »y arribaren los consellers de barcelona.»

De modo qu'en lo mateix allojament de Francisco I hi estigueren aposentats lo Virrey de Nápols y lo capitá Alarcón.

En un paper de la època, que's custodía en l'arxiu municipal de Barcelona, se diu que al arribar

al hort del Arquebisbe, y devant del Soberá francès, los Consellers, «descavalcaren e feren obedien»tia ab dues reverentias sens besarli la ma jatsia »per los dipputats qui primer eran stats alli li fos »stada besada: y fet lo rahonament condecent y »respost an aquell prengueren comiat e sen torna»ren ab lo dit orde en la casa de la Ciutat ahont se desaplegaren.»

La següent relació de lo que feu lo Rey de França lo endemá dematí, la copiem del abans esmentat paper:

«Dimecres a XXI de dit: alas X horas ans del »mix jorn ana a la seu a oyr lo offici divinal y fonch »li apparellat lo sitial o cadira ja expressament axi »a la part squerra del altar vers la sagristia per ço »com lo emperador seu quant hi es a la part dreta »del dit altar. E apres de esser finit lo offici sen en»tra al capitol que es en las claustres de la dita seu »y alli feu la oracio per las porcellanas e apres sen »ana a dinar al dit ort o palau.»

Segurament cridará l'atenció del llegidor la pregaria feta per Francisco I pe'ls porcellanosos, en la capella de la sala Capitular. Nos apartarèm un tant de la present relació per trametre algunas novas pertocants á la miraculosa curació de las porcellanas en segles passats.

VI

Curació dels porcellanosos per los Reys de França

Ab los variats noms de *porcellanas, lamparones, escròfulas, estromas, cheras, écrouelles* (1). *King's evil* etc. (segons los idiomas) ha estat coneguda una malaltía de coll en segles passats tal vegada més estesa qu'en lo present. Lo nom catalá de *porcellanas*, provenint de *porcell*, diminutiu de porch, li pervingué per generalisarse entre los porchs. La denominació avuy día adoptada de *scròfula*, te idèntich orígen etimològich, arrencant del llatí *scrofa*, ço es, la truja quan te porcells.

Entre les més esteses tradicions d'altre temps se hi ha comptat la de venir vinculada en los Reys de França la propietat de curar als porcellanosos ab lo sol tacte.

En lo segle VII y durant los regnats dels reys franchs Clotari Bobbon y son fill Dagobert, visqué Sant Eloy d'Aquitania quí morí lo primer de desembre de 665. Refereix la sua vida que s'ocupá en servir als pobres y malalts, rentantlos, pentinantlos, y netejant llurs caps de llagas asquerosas y altres sutzuras, dexantlos nets y curats sens que jamay se cansás d'aytal ocupació. D'aquí qu'á Fran-

(1) En francès antich se'n deyan *escroelles*, clarament derivat del baix llatí *scroellæ* citat per Ducange.

ça s'haguessin conegut també á las porcellanas per *malt de Sant Eloy*, y que un antich text de Meung digui á est propòsit: *Se les écrouelles ou li maus saint Eloy. Y faisoient leur niz comme en franc aloy* (1).

Segons un autor anònim francès del segle XII lo dò de curar las porcellanas los Reys de França fou concedit per gracia divina, per intervenció de Sant Marcó. Molts creuen sigué Robert qui primer tingué mercè tant assenyalada.

Larrousse, de qui copiam aytals novas (2), diu que abans del segle XI no's troba rastre d'aquesta popular creencia. Al comensar lo segle XII, l'abat de Nogent Guibert, ne parla á propòsit de Lluis *lo Grás*, dihent que son pare Felip I curava las porcellanas.

Guillem de Nangis en sa *Histoire de Saint Louis* refereix á propòsit del piadós Soberá, que modificá lo procediment seguit fins alashoras per sos antecessors, qu'era tocar lo mal y pronunciar algunas paraulas apropiadas. Ell hi afegí la senyal de la creu á fí de que s'atribuís la curació á la virtut de la creu y no á la dignitat real.

D'un manuscrit existent abans de la Revolució en la biblioteca de Saint-Germain des-Près, nos tramet, Larrousse, lo curiós ceremonial adoptat pe'ls Reys de França al procehir á la curació de las porcellanas. Segons ell lo religios de Corbins Frá Es-

(1) *Dictionnaire de la Langue Française*, per E. Littré.

(2) *Gran dictionnaire universel du XIX siècle, français, géographique* etc. par M. Fierre Larrousse (Paris 1870)

teve de Conté, refería en lo segle xv, que Carles VI cambiá lo procehiment seguit. Després d'oída missa, portavan al Rey un vas plè d'aygua y fetas algunas oracions davant del altar, tocava lo mal ab la má dreta, rentantse ab aquesta aygua, la que després era repartida entre los porcellanosos á fí de poderne portar una quantitat damunt seu durant los nou días de dejunis á que se sometían seguidament per obtenir la guarició.

La primera vegada en que per un Rey de França se tocavan porcellanosos era acabada la cerimonia de son coronament. També s'estilava en las festas anyals. Axís lo Rey senyalava lo lloch hont volía celebrar la Pasqua y allí s'hi dirigían de tots indrets y regions los malalts de porcellanas. Diuen los autors francesos que d'hont principalment n'hi arribavan era d'Espanya.

Los més importants metges de la Cort visitavan previament als malalts á fí de refusar y excluir als que no eran declarats porcellanosos.

Los atmesos s'afileravan y agenollavan en lo lloch destinat á la cerimonia y ab las mans plegadas invocavan l'auxili de Deu per ministeri del Rey. La primera fila dels porcellanosos la ocupavan los espanyols ó estrangers, no essent estrany veurehi á nobles Senyors d'Espanya.

Lo Soberá, després d'haver oít missa y combregat, se dirigía als porcellanosos acompanyat de son primer almoyner y cavallers de la Regia Cort. Metges y cirurgians colocats darrera dels malalts los hi subgectavan lo cap á fí de que lo Rey pogués

tocarlos comodament. Ab la má estesa, aquest los hi feya una creu del front á la barba, d'una á altre orella, dient al ensemps:

—Lo Rey te toca, Deu te cura.

Seguidament lo gran almoyner donava á cada malalt, 5 sous si era estranger y 10 sous si francès, fentlos sortir depressa.

Acabada la curació, lo Rey solía rentarse las mans ab una tovallola mullada d'aygua y ví, anantsen á dinar. Comunment no menjava gayre, fastiguejat de la pudor y vista de tant purulentas llagas.

Dels Reys de França se generalisá l'atribució de mercè tan especial á alguns altres forasters en quals venas corría sanch francesa (1).

Harmonville atribueix sols aytal propietat curativa á alguns dels soberans francesos, no á tots, citant á Robert (996) y á Lluis IX (1224) (2). Mes la Academia Francesa, generalisant diu que «Lo rey de França tocava las porcellanas en certas ocasions segons la opinió popular de que tocantlas las curava» (3).

Hi há una obra francesa impresa á París en 1609 y feta pe'l metge d'Enrich IV Delaurens, dedicada á esplicar lo qu'era la propietat d'aquells Reys de curar las porcellanas. Segons Larrousse s'anomena dit treball *De mirabili strumas sanandi vi solis Galliœ regibus christianissimus divinitas concessa.*

(1) *Tesoro de la lengua castellana ó española*, per Sebastián de Covarrubias (Madrid 1611).

(2) *Dictionnaire des dates* (Paris 1842).

(3) *Dictionnaire de l'Academie Française. Sixième Edition.*

En lo segle XVII, quan, á mitjans del mateix, Lluis XIV fou solemnalment coronat á Reims, se diu que tocá prop de dos mil porcellanosos afilerats en la plassa. Nostre satírich Quevedo, en sa relació *Los tres franceses y el español* (1) posa en boca del derrer, dirigintse als estrangers aquellas burlonas paraulas: *Arrebócese su sanar de lamparones el Rey de Francia.*

En lo segle XVIII llegim en certa obra impresa á Bruselas en 1751 (2) que las porcellanas son una classe de malaltía *que les Rois de France guerissent en touchant le malade.* La paraula *guerissent*, ço es curan, no pot ésser més expressiva, puix parla en present. D'axò deduhim quan viva estava á mitjans d'aquell segle la popular creencia. Mes encara se'ns ha dit qu'en nostre sigle, durant la coronació de Carles X se feu la cerimonia de tocar á porcellanosos essent la derrera vegada de practicarse.

VII

Lo Príncep de Viana y las porcellanas

Ja havem avansat que no eran sols los Reys de França los qui tenían aquesta gracia curativa. Delancre, autor francès del segle XVI sustentava l'opinió

(1) *Obras festivas satíricas de don Francisco de Quevedo Villegas* (Valencia 1882) pág. 120.

(2) *Diccionario nuevo de las lenguas española y francesa* por Francisco Sobrino (Bruselas 1751).

de que lo setè fill de legítim matrimoni qui naxía varó, sens que hi hagués cap fembra entre los sis precedents, també podía curar porcellanas ab lo sol tacte.

Dirigint nostre esguart á Catalunya hi trobem un príncep, al qui, l'adoració de llurs vassalls lo engrandeix tant y tant, que fa esdevenirlo quasi santificat. Ja haurá endevinat lo llegidor que'ns referim al malaventurat Carles de Viana, qual fama de miraculós omplená á Catalunya després de mort. Certas estampas de la època y la tradició nos diuen qu'en vida curava las porcellanas ab lo sol tacte. En una d'aquestas estampas lo Príncep ve representat en peu, tenint estesa sa má dreta ab la que toca l'embolcallat coll d'un nin. Carderera, qui en sa obra la reprodueix exactament (1), esmenta, en lo text, que dita estampa se conceptua feta pochs mesos després de sa mort. Igualment refereix la existencia d'altre dibuix en foli major, hont está retratat lo Príncep curant á una joveneta porcellanosa dreta á sos peus.

Aquesta virtut curativa creyem podría atribuírseli á Carles de Viana, per córrer en sas venas sanch dels reys de França. En efecte: la sua mare, la reyna Blanca de Navarra, era neta de Carles II de Navarra (coronat rey á Pamplona en 1349) qui á son lloch era net del rey de França Lluis X. Nos mou á creure en la possibilitat de donarse fe á aquest heretament, en los segles mitjos la circunstancia de

(1) *Yconografía española*, vol. II, pl. XLVII.

passar de França á Inglaterra la gracia curativa, quan ocupá lo soli británich lo rey Duart III. Es veritat que Larrousse no es de la opinió d'altres autors, puix creu fou gracia del cel, en recompensa de las virtuts de Sant Duart. Lo satírich Comte de Rochester deya que lo títol de *Reys de França* que los successors de Duart III tingueren compte en conservar, era degut á no volerse dexar perdre lo privilegi hededitari de curar las porcellanas (1). Lo nom inglès de *King's evil*, donat á aytal malaltía, qual significat es *enfermetat del Rey*, sens dubte será conseqüencia de lo que acabem de dir.

Carles de Viana al morir (1461) fou enterrat en lo presbiteri de la Catedral de Barcelona, hont permanesqué per espay d'onze anys. Joan II després qu'hagué firmat la concordia ab lo Principat, rebelle (1472) passá á donar compliment á la darrera voluntat del seu fill Primogènit, qual cors exhumá pera enterrarlo al Real Monastir de Poblet. Allí fou guardat en lo panteó de la part del Evangeli, dins d'un bagul de fusta recobert de vellut negre. Quan Finestres escrigué sa obra (2) ço es en 1753, se trobava lo cors admirablement conservat.

Sobre la fama de miraculós que seguía tenint en lo segle XVIII, copiam de Finestres lo següent: *viendo un Legado Apostólico el dón de curación, que Dios le está continuando, dió licencia año 1542, para separar de el Cuerpo un Brazo, que se guarda con*

(1) *Essais historiques sur París* per G. F Poullain de Saint Foix.

(2) *Historia de el real monasterio de Poblet* per Fra Jaume Finestres y de Monsalvo, volúm I, pág. 292 (Cervera 1753).

veneración en la Sacristía de el Monasterio, y un Dedo, que se guarda en la Iglesia de el Priorato de San Vicente de Valencia; y al contacto de estas Reliquias, experimentan frecuentemente los Enfermos, que devotos lo invocan, maravillosas curaciones. Es curiós fer present aquí lo que relata Quintana en la seva *Vida del Príncipe de Viana* (1), que los antichs cronistas de Castella, induhits més ò menys per Ferrán *lo Catòlich*, asseguran que l'acusació de son envenenament es una faula, axí com l'afirmació dels pretesos miracles.

En lo primer quart de nostre segle los frares de Poblet acostumavan tenir draps en contacte ab la reliquia del Príncep, los qu'eran buscats ab dalit pe'ls porcellanosos, per aplicarlos á la part malalta ab la creencia de que axís guariríán.

Lo ressò d'aytals miracles per tot Catalunya, motivá que los Consellers de Barcelona pretenguessin obtenir per la seva Ciutat una d'aquestas reliquias. Per quina rahó, lo 5 de setembre de 1629 pregan als frares de Poblet, vullan concedirlos la gracia de tramètrelshi alguna despulla del cors d'aquell Princep.

(1) *Historia de Cataluña* per Víctor Balaguer, volúm. III, pág. 577. (Barcelona 1862).

Sobre los miracles del Príncep de Viana quan encare estava de cors present á Barcelona llegím en lo curiós *Llibre de coses assenyalades*, existent en lo arxiu municipal de Barcelona; *e per quan lo dit cos per virtut de nostro Senyor Deu e per merits de la sua bona vida lo dit dia de dijous segons fou dit per moltes e diverses personas dignes de fe comensa a fer diversos miracles endressant contrets qui era cosa de gran maravella.*

No's feu sort lo Monestir á esta petició y prompte remeten á Barcelona una canella de Carles de Viana, la que restá depositada en lo priorat cisterciense de Nazareth, hont podían anar á guarirse de porcellanas y altres mals, los devots barcelonesos que desitjavan posarse en contacte ab la apreciada reliquia.

La carta contestació dels frares de Poblet á la dels Consellers quan trameteren dita canella, per ésser sumament curiosa, la copiarem íntegrament:

Molt Illustres y Magnifichs Senyors

En dies passats nos demanaren los predecessors de Vs. Mages. pera la consolacio dels malalts deixa ciutat una part del cos de nostron princep Carles de gloriosa memoria lo tacte del qual es cosa probada cure de moltes malalties com fa fe ya desde sa dichosa mort lo archiu de Vs. Mages. sense altros exemples de cada dia y si be trovaren les difficultats que de la resposta nostra a la carta de dits predecessors conste pero allanada la principal que era de part del Sor. bisbe deixa ciutat que leberalment ha otorgada sa benedictio, havem determinat que nostron pare Abbat portas una canella de la cama de dit princep pera que servint al gust deixa ciutat la entregas al pare prior de nostra casa de nazareth. Vs. Mages. admetan les supplicam aqueix desitj de servir les merces rebudes y les que de mans tan generosas esperam offerint tota esta casa y les persones della com sempre a tot ello que conegam esser del servey y voluntat de tan illustres personas

a qui tot est principat es iust se reconega per subiecte: desta sa casa de Poblet y decembre als 3 de 1629,

Lo prior y convent de Poblet.

De manament de dit sant convent Fr. Pedro Motilva Secretari.

Després del siti de Barcelona per las armas de Felip V, en qual època las monjas de Valldoncella passaren á Perpinyá, los frares de Poblet las hi cediren l'edifici del priorat de Nazareth, que desde alashoras es convent de Valldoncella, abolintse lo d'extramurs. Creyem que'ls frares de Nazareth se emportarían la canella del princep Carles de Viana, puix no'n servan d'ella lo més petit recort las monjas del expressat monestir.

Quan ocorregué la ignominiosa crema dels convents en lo any 1835, lo bras y má de Carles de Viana fou entregat pe'ls cistercienses de Poblet á las monjas del propi ordre del convent de Valldonzella. Allí havem pogut veure nosaltres la reliquia, guardada dintre una esfera de cristall. Reclòs lo bras en un cilindre de coure, dexa visible tota la má, molt ben conservada, á excepció d'un tros de son palmell. Es aquella, prima y petita, com si hagués pertenescut á un nin d'onze anys, recordant molt be las mans flacas y diminutas del retrato del Princep, que d'una pintura de la època reproduhí tant feelment lo arxiver de la Corona d'Aragó senyor Bofarull y de Sartorio (1). Los dits se presen-

(1) *Colección de documentos inéditos del archivo general de la Corona de Aragón*, volúm. XXIV (Barcelona 1864).

tan lleugerament encongits, á excepció del gros, tancat en ángul recte.

Al ensemps que aquesta reliquia, reberen las monjas de Valldonzella un grabat y una pintura al oli, referents al malaventurat Princep d'Aragó y Navarra, abdós obra del segle XVIII los que havían conservat carinyosament los frares de Poblet.

En lo grabat, lo Príncep, vestint la característica capa llarga y usant perruca segons la moda del sigle passat, está pregant, agenollat sostenint un gran Sant Crist en sa má dreta. Una mica lluny d'ell, se veuen acostárseli en filera los malalts, sens dubte en busca d'una guarició que creuen segura.

Porta la inscripció següent:

Retrato del S. Principe de Viana D. Carlos Hijo primogénito del Rey D. Juan II de Aragon y de la Reyna D. Blanca de Nauarra. Murió en Barcelona á los 23 de Setiembre de 1461 de edad de 40 años. Sacada del Archiuo de la Diputacion.

Fran.s Tramullas Delint. 1756.

La pintura al oli es una nova representació de la popular y miraculosa creencia de la curació dels porcellanosos pe'l sol tacte. Lo Príncep, en peu, te la má dreta damunt lo cap del malalt, en qual coll y cara vol venir senyalada la escròfula, per una gran y estesa taca roja. Ab la má esquerra aguanta un Sant Crist, al que dirigeix son esguart com demanantli la curació del porcellanós. Va vestit ab la corassa, banda y capa, segons s'estilava en la època en que fou pintada la tela. En son revers se llegeix:

HUNC VEN. PRINCIP. CAROLUM DE (VIANA)
EX VOTO
DEPINGERE FECIT P. HIERONYMUS
MORGADES.
MONACHUS POPULETI. AO. 1765

Axís lo grabat com la pintura resultan posteriors á la publicació de la historia del monastir de Poblet per Fra Finestres.

VIII

LAS DAMAS BARCELONESAS Y FRANCISCO I

En la vesprada del 21 de juny, succehí lo fet que refereix lo document del arxiu municipal ab estas següents paraulas, hont se parla de Francisco I.

«En lo mateix die hora tarda á las vuyt horas »apres mix jorn lo visrey de napols prepara en la »galera real un bell banquet a las damas las quals »foren en nombre de cerca de XX molt ataviadas »é exint de dit banquet passaren ditas damas da»vant lort stant lo rey de françą a una finestra del »dit ort.»

Poètica es la descripció que d'esta entrevista de nostras damas fa Víctor Balaguer. Eran ellas la Comtesa de Palamors, la Governadora de Cardona y moltas altras de la més alta noblessa catalana.

Montavan á cavall, portant, quiscuna, son patxe ab atxa encesa.

—Senyor—li digué la de Cardona,—Barcelona, representada per sas damas, ve á repetirvos la coral salutació que vos enviá per boca de sos Consellers. Si enemich havem alentat á nostres guerrers perque vos combatessen, cautiu venim á plorar ab vos vostra cautivitat.

—Cautiu voldría estar jo sempre, nobles damas, si tan hermosos ulls havían de mirarme compasius.

En la entrevista, es cert, segons altre autor, que digué lo Rey *que la major presa que sentía era la que ellas li donavan* (1).

—Ja que no com espanyolas—afegí la Comtesa de Palamors, com damas pregarèm á Deu per vostra prompte llivertat.

—La Verge de Montserrat vos ampare Senyor—digué la Comtesa de Mòdica, qui era la última de las damas.

—¡Montserrat! ¡Montserrat! ¿Tanta es, donchs, la devoció á exa Verge, Senyora?—preguntá Francisco I.

—Moltíssima.

—Donchs, alashoras, noble y hermosa dama, digneus prestarme un servey.

—¿Quín voleu?

—Feume lo favor—digué trayentse un hermós anell del dit,—de regalar aquest anell á la Verge de

(1) Estas paraulas las tramet íntegras Bofarull y Brocá en sa Historia de Catalunya,

Montserrat. Es lo únich que pot oferirli un Rey cautiu.

—Cumpliré demá mateix lo encárrech de Vostra Altesa, y la Mare de Deu protegirá al cautiu Monarca. Abans d'embarcaros, Senyor, rebrá la Verge vostre present.—

Y axís fou. Lo dijous, en que'l Rey s'embarcava en nostre port, la Comtesa de Mòdica arribava á Montserrat ab lo present de Francisco I (1).

IX

Lo Rey presoner abandona á Barcelona

«Dijous a XXII.—En aquest die lo Illustre don »Carles de la noy virey de napols e lo capita alar»con portant lo rey de frança presoner ab les XXI »galeres que eren arribats en la present plaja, entre »les cinch e sis ores apres mig jorn se embarcaren »y en la matexa ora partiren e feren vela la volta »de la Ciutat y port de Tarragona ahont desambar»caren y alli stigueren elguns dies.»

A tant concisa nova del Dietari de la Diputació restans afegirhi lo que diu Bofarull, ço es, que Francisco I se resistía á embarcarse, obgectant pre-

(1) *Montserrate. Recuerdos tradicionales é históricos.*—De lo que sucedió al buen rey de Francia Francisco I, en una de las tres noches que pasó prisionero en Barcelona.

feria anar per terra y que ignorava hont se l'emportava. Mes lo Virrey tenía ordres del Emperador, y lo ilustre presoner no tingué manera d'eludir lo viatge, embarcantse pe'l mateix pont de fusta que li aparellaren los Consellers de Barcelona per sa arribada. Per tant resultá haver permanescut en nostre Ciutat, escasament quatre días.

VINGUDA A BARCELONA

DE MARGARIDA DE VALOIS

(1525)

A fi de complementar la relació de la estada en nostra estimada ciutat del rey de França Francisco I, donarèm las breus novas que havem pogut arreplegar del passatge y estada á Barcelona, de sa germana Margarida de Valois ò d'Angoulême.

Aquesta cèlebre senyora que tant feu parlar d'ella en son segle per la protecció que doná als protestants desprès que fou casada ab lo rey de Navarra Enrich d'Albret (1527), era alashoras viuda de Carles, Duch d'Alençon, par de Fransa, Comte del Perché y d'Armanyach, governador de Xampanya y de Normandía. Lo ilustre cavaller francès acabava de morir á Lió (11 febrer 1525) de la tristesa que li ocasioná la pèrdua de Pavía, ahont comanava la retaguardia. Tenía alashoras 36 anys.

La *Marguerite des Marguerites*, com li deya carinyosament son germá lo Rey de França, havía nascut en 1492, y als disset anys (1509) fou casada ab lo Duch d'Alençon, tenintne donchs trenta tres

en la època que historiam (1525). Fou dama instruidíssima possehint molts idiomas. Alguns autors suposan que Francisco I no sols la consultava en negocis importants, sinó que la empleava en situacions difícils ò compromesas.

Lo Rey de França demaná al Emperador permís pera que passás á Madrit á veures ab ell, la seva germana Margarida. Deferent Carles V ab son ilustre presoner, á més de la demanada llicencia asegurá y guiá á la princesa.

En est entremitx Francisco I caygué bastant malalt, per quin motiu la Infanta cuitá sa vinguda á Espanya.

Mentrestant lo caballerós Carles V escribía als concellers de Barcelona perque s'aparellassen á rebre dignament á la Princesa de França. No fentse sorda, nostre autoritat popular, á aquestos prechs, s'aparelláren á la recepció manant construir pont de fusta junt á Llotja per hont pogués comodament desembarcar la ilustre Dama.

En lo concell ordinari del 18 d'agost de 1525, s'acordá que les despeses ocasionades ab motiu d'aytal vinguda passin al concell de Cent.

«E en les altres despeses que se offeren e speren »fer per la venguda e recepcio en la dita Ciutat fa»hedora per Madama de Lanso germana del dit »Rey de França la qual ab gran companyía de »gent de cavall y de peu va en los dits Regnes de »Castella lo dit consell oydes les letres de la pre»fata Ce^{a}. Ma^{t}. als dits honorables Consellers han »fet fer pont de fusta en la marina devant la lotge

»de la Ciutat per lo qual la dita Madama de lanso »pora exir en terra en la dita Ciutat com degue ve- »nir per mar ab galeres jasie stiga en dubte si exira »en terra en la dita Ciutat o no loant e approvant »la fabrica del dit pont, feu deliberacio e conclusio »que lo que mesavant se haura a fer per la dita re- »cepcio de madama de lanço e les altres despeses »ja fetes per la dita venguda del rey de França sien »proposades en lo concell de Cent Jurats a qui per- »tanyen semblants deliberacions y per aquell sera »deliberat lo que sera fahedor per lo servey de sa »Ma[t]. honor e reputacio de la dita Ciutat.

Lo 31 d'agost Barcelona se trovaba aparellada per rebrer honrosament á la Duquesa Margarida, quina entrada nos ressenya ab las següents paraulas lo Dietari de la Generalitat de Catalunya:

«Dijous a XXXI.—En aquest día arriba en la »plaja de la present Ciutat de barcelona la Illma. »Señora duquesa de Lançon germana del Rey de »França ab XV galeres be armades y en orde de »artillerias clarins y trompetes e les banderes de »dites galeres totes negres ab les armes de França. »E la dita Illma. Señora duquesa desembarca lo »mateix dia apres dinar circa les Cinch ores y en sa »companyia venia lo gran mestre de rodes y exi »per lo pont que los magnifichs consellers de la »present Ciutat li havien fet fer de fusta. Y en la »entrada y recepcio sua foren lo Ill.[e] y Exmo. »Señor don federich de portogal bisbe de Ciguen- »ça loctinent general e los dits magnifichs conse- »llers los quals al cap del dìt pont la reberen: e

»ana a peu jatsia hi hagués prou provisio de Caval-»cadures. E anave la dita Señora duquesa en mig »del dit Señor loctinent qui anave a la part dreta e »del conseller en cap qui anave a la part squerra »e lo dit mestre de rodes quasi al seu costat a la »dita part squerra ab lo qual se sostenia la dita Se-»ñora duquesa e los altres consellers davant a peu »ab totes les dames que ella aportave y molts no-»bles cavallers e gentils homens e gent honrada »qui la acompanyaven passaren davant la font del »angel e exiren al carrer ample y anaren a la casa »del Rmo. Señor arcabisbe de tarragona qui es en »lo carrer ample en la qual fou aposentada stant ya »la dita casa be e en orde aparellada com era mes-»ter. E apres fou visitada per moltes dames y altre »gent de be.»

Segons d'aquesta relació ne depenja, fou aposentada la Duquesa d'Alençon en lo palau que lo Arquebisbe de Tarragona tenía en lo carrer Ample. D'aquestos palaus del Arquebisbe ne tenim parlat ja en la relació de *Francisco I á Barcelona* (IV). A despit d'haverhi prou cavalcaduras aparelladas, la Duquesa preferí anar á peu á son hostatge, sens dupte per fer menys ceremoniosa la sua arribada á causa del dolt fort que portava.

Al día següent, 1 de Setembre, aná á oir missa en lo convent de Jerusalèm. Allí fou obsequiada per las monjas, de manera que entrá dins la clausura, ella sola. Formaren part aquest día de la comitiva de Margarida de Valois, lo Mestre de Rodas y lo Virrey de Catalunya.

Anaren á oferir sos respectes á la Duquesa, lo propi día (divendres) los diputats y oydors de comptes *ab molts officials y ministres de la casa de la diputació e general ab los porters ab ses mases altes consistorialment.* També la visitaren «*en lo depres dinar los honorables consellers acompanyats de sos prohomens*» «*á la qual feu un bell y savi rahonament lo honorable conseller en cap.*»

Lo disapte 2 de Setembre los Diputats visitaren al Mestre de Rodas Frá Felip Villers Lifleadam, del ordre de Sant Joan, qui vivía en lo mateix carrer Ample en las casas de Mossen Marquet.

Cinch días permanesqué á Barcelona la Princesa de França. Sobre sa partida llegim en lo Dietari de la Diputació en jornada de 5 de Setembre de 1525:

«Dimarts a V.—En aquest dia la Illma S^{ra} du»quesa de Lençon germana del rey de françа a les »once ores ans de mig jorn parti de la present Ciu»tat de barcelona per a la cort de la cesarea real »ma^{t} del emperador y rey nostre S^{or}. E lo Ill^{e} y R^{mo} »Señor loctinent general acompanyat de molts ca»vallers e gentils homens la acompanya fins a la »exida de Cathalunya. E molts dels qui anaven ab »lo dit Señor virey la acompanyaren fins a fraga.»

A Madrit tractavan los dos Soberans de las fòrmulas de la pau entre l'Emperador y França. Un dels progectes de que's parlá fou lo de casar á Margarida ab lo Duch de Borbó.

Vehent Margarida, de quan poch servía la sua mediació pera obtenir la desitjada pau, demaná permís al Emperador per retirarse d'Espanya, que

li fou atorgat sens empatx. Emperò abans de partir intentá posar en llivertat á Francisco I, usant de la següent estratagema, segons nos relata Frá Sandoval (1).

Un esclau negre solía entrar cada día la llenya per escalfar las habitacions del Rey de França. De acort ab ell aquest tenía de vestirse ab las suas robas y ennegrirse la cara, á fí de que sortint del castell á entrada de fosch lo confonguesen ab dit esclau.

La trama fou descoberta per l'antagonisme entre dos francesos servidors del expressat Rey.

En vista d'aquesta tentativa, l'Emperador disposá que en lo salcònduyt que's devía donar á la Duquesa d'Alençon per retornar á França, s'hi esmentás la condició de que era donat aquell, en cas de no executar ò haver fet res contrari al servey del Emperador ò en dany del Estat.

Axò no obstant, lo Rey, en Novembre del propi any, ordena als Consellers que fassin la deguda recepció á la princesa Margarida, y aquestos, en 27 del propi mes, responen á Carles V que treballaran tant com los hi será possible per cumplir degudament sos manaments.

Lo 16 de Desembre de 1525 lo Llochtinent del Rey á Catalunya rebé una carta del Emperador avisantlo de la vinguda de la princesa Margarida. D'aquesta carta ne doná transllat encontinent als Diputats y als Consellers, pregant als primers se ser-

(1) *Historia del emperador Carlos V rey de España* per Fra Prudenci de Sandoval, bisbe de Pamplona (Madrit 1847).

vissen ferli *consemblan recepció que li es stada feta en la mesada d'Agost prop passada.*

Davant un avís tant repentí foren cuitadament fets los preparatíus de la recepció y mentres los diputats de la Generalitat trobaren á Margarida de Valois y son sèquit ja prop del Hospital, los Consellers s'hi ajuntaren á mitja Rambla.

La Duquesa s'allotjá en las casas del Arquebisbe de Tarragona.

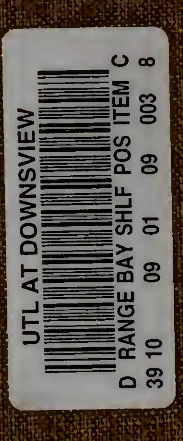
Al següent día, qui era diumenge, Margarida de Valois, acompanyada del Llochtinent, senyor Bisbe de Sigüença, oygué misa en la iglesia dels Sants Just y Pastor, partint aquella matexa tarde vers la cort de França.

A. M. D. G.

ÍNDICE

Se publicaren aquestes efemèrides
en los derrers anys de la *Ilus-
tració Catalana,* termenantse
lo primer tiratge executat
en la estampa *La Ilus-
tració*, lo día de Sant
Joseph que'n comp-
taven 19 de Març
de l'any
1896

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 09 01 09 003 8